

LADO PIŠČANČ

**P e s m i
z e l e n e
p o m l a d i**

Gorica 1950

ROTARS.NET

rotars.net

rotars.net

RUTARS.NET

LADO PIŠČANC

Pesmi zelene pomladi

Gorica 1950

NATISNILA TISKARNA BUDIN V GORICI

RUTARS.NET

rutar

Franklin Pierce

UVOD

V junijski noči leta 1914, tik pred izbruhom prve svetovne vojne, je na oknu Kandušove hiše v Barkovljah gorela mala lučka. Dve srci samo sta vedeli za njeno skrivnost. Srce mlade matere in srce očeta, ki se je pozno ponoči vračal od dela domov in mu je tista mala lučka naznanjala novo rojstvo — rojstvo sina prvorojenca.

Krstili so ga za Ladislava. Rastel je ob pesmi morja in vetra, ob vonju brinja in borovcev v brezskrbnega, veselega otroka. Bil je ljubljenec vseh, staršev in štirih sestic. Ljudsko izolo je obiskoval v Barkovljah. Bil je dober, vendar ne najboljši učenec. Preveč so ga vabili in klicali očetovi pašniki, gozd za hišo in kraška gmajna nad njim, morje in nebo v vsej pestrosti in barvitosti.

Že takrat je zavzet prisluhnil veliki pesmi narave, že takrat so padale v njegovo dušo prve iskre ustvarjanja.

Leta 1925 je bil v mali cerkvi sv. Jerneja ob morju sv. misijon. Bila je huda zima in burja je strahotno tulila okoli hiš. Lado pa se je ni bal. S svojo mamo je vsako jutro hitel v cerkev, in ko sta se nekega jutra vračala domov, ji je tiho razodel svojo veliko skrivnost:

»Mama, jaz vem, kaj bom, samo če me boste hoteli dati v izolo.«

Mama ni silila vanj z vprašanji, razumela ga je. Samo to mu je rekla:

»Le pridno se uči, Lado, potem boš, kar bo Bog hotel.«
Ta velika vdanost v božjo voljo se je iz matere prelila tudi v sina in ga ni več zapustila do njegovega zadnjega diha.

Božja volja je bila, da je še tisto leto v jeseni stopil v goriško Alojzijevišče. Ni bilo lahko slovo od prijaznega doma na griču, še manj lahko pa je bilo zanj strogo zavodsko življenje v pestri družbi mladih gojencev, katerim se je njegov tihi značaj tako težko privajal. Vendarle se je kmalu znašel. Odlični vodja prof. Joško Bratuž si je znal pridobiti srca vseh gojencev, da so kaj kmalu vzljubili Alojzijevišče.

Naslednje leto je bil sprejet v prvo gimnazijo goriškega Malega semenišča. Ponosna stavba vrh griča, v njej dolgi in svetli hodniki, krasen razgled na vso goriško okolico, zlasti pa svetniška osebnost spirituala magr. Leopolda Cigoja, vse to je blažilno vplivalo na njegovo nežno čutečo dušo.

Vedno jasneje je čutil v sebi sile ustvarjanja, a ni vedel, kako bi jim dal duška, kako bi jih izoblikoval. Potem se je rahlo dotaknilo njegovega srca trpljenje in zanj je bilo kot razodetje. V samoti in domotožju so vzklili prvi cvetovi njegove pesniške pomladi.

Njegovi dragi so bili daleč. Oče, poštni uradnik, je bil leta 1928 prestavljen v Pizo. Leto pozneje mu je sledila še usa družina. Lepa, bela hiša ob morju je prišla v tuje roke. Lado je ostal sam. Za velikonočne in božične počitnice je sedaj zahajal k svojemu stricu, župniku v Renčah. Valentinu Pipanu, ki ga je vedno z veseljem sprejemal, vendar mu toplote domače hiše ni mogel dati. Le za velike počitnice je hodil k svojim dragim v Pizo.

Prve počitnice po odhodu domačih leta 1929 se je z navdušenjem odpravil na dolgo pot. Veliko mesto, ki nosi v sebi tako dragocene bisere umetnosti in lepote, je navdušilo mladega fanta, da je z veseljem nadaljeval že v šoli začete študije o zgodovini umetnosti. Svojim sestricam je ves ponosen razlagal lepoto slogov in slik. Obiskal je Firence, Livorno, Sieno, Lucco in razne druge kraje lepe Toskane, a končno je prišel do spoznanja, da mu vse te lepote ne morejo odtehtati čudovitega koščka sveta njegove Primorske.

Narodna zavest se je v njem vedno bolj poglobljala, trpel je s svojimi dragimi in se zanje bal. V počitniških dneh v Pizi je spisal mnogo svojih pesmi: *Pesem o beli hišici, Domek, Pismo, Pesem poletne južne noči, Večer v tujini, Hrepenenje, Slovo, Angel življenja, Moji dnevi in moje noči.*

V Pizi se je tudi resno oprijel študija vijoline in nemščine. Pri nemščini mu je bila mama prva učiteljica.

Naslednja leta je vedno kasneje prihajal na počitnice domov, zadnja leta je izostal popolnoma. Lepota naših gor ga je s toliko močjo pritegnila nase, da so mu bili počitniški dnevi še vedno prekratki. Njegova duša se je odpirala kakor cvet v pomladnem soncu. Ljubezen dragih domačih mu ni več zadostovala, zaželel si je vse večje vesoljnejše ljubezni, ki naj bi zedinila vse Slovence v eno srce.

V tistih letih je preživljalo slovensko ljudstvo pod Italijo bridke dneve. Nasilno so uničili vse gospodarske in kulturne ustanove. Pregarjali so zavedne Slovence, zlasti dijake in vseučilišnike. Nasilje pa rodi odpor. Kar čez noč so se spletle širom Primorske razne tajne zveze in skrivna udruženja, zlasti med dijaki; držali so se tajni sestanki in celo večdnevni kongresi; širili so se podtalni listi in brošure. Fašistične oblasti so začele takrat zapirati in obsojati...

Na braniku slovenstva je stala takrat samo Cerkev. Kot se je slovenska beseda in pesem umaknila izključno v naše cerkve, tako se je pouk slovenščine, izgnan iz vseh šol, umaknil v semenišče. V goriškem Malem semenišču je ostala slovenščina kot šolski predmet in edino slovenski semeniščniki so imeli srečo, da so se lahko poglobljali v bogastvo slovenske besede, ki jim jo je odkrival profesor dr. A. Kacin.

Slovenski semeniščniki so kot zavedni otroci svojega ljudstva doživljali vso njegovo tragedijo. Tudi med zidovi semenišča, resnične zelenice sredi pregažene puščave, so se budile mlade sile in gibanja. Modri predstojniki niso dušili teh sil, pač pa so jih skušali pravilno urediti in usmeriti v zdrav tok.

Mlade sile, ki so si iskale zunanje oblike in organizacije, so se v šolskem letu 1929/30 povezale v »Izobraževalnem

društva, ki pa ni ustrezalo docela določenim namenom. Krog navdušenih dijakov je pod vodstvom msgr. Cigoja osnoval »Marijino družbo« in pod njenim okriljem celo vrsto raznih odsekov, kot n. pr. misijonski odsek, vzhodni odsek, literarni odsek, itd., ki so nudili dijakom najširše možnosti študija in udejstvovanja.

Lado, ki je bil tako idealen in goreč za vse dobro in plemenito, je sodeloval pri Marijini družbi z vsega početka. V februarju 1930. leta je vstopil med novince ali pripravnike Marijine družbe. Na dan sprejema so družbeniki in novinci priredili slovesno akademijo. Nastopil je tudi Lado z deklamacijo, o kateri pravi, da je bila odsev njegovega dotodanjega življenja, kateremu se je s tem dnem odprla nova, svetla pot. V maju istega leta je postal redni član Marijine družbe. Sam nadškof Sedoj ga je slovesno potrdil za Marijinega viteza.

»... Postal sem Marijin vitez,« piše v dnevniku. »Da, Njen vitez hočem biti do groba! Pa naj bo ta grob nekje daleč v sivi starosti ali pa mogoče prav blizu ob prvih korakih v življenje. 32 mladih fantov, polnih navdušenja in ognja za našo sveto bodočnost, nas je danes stalo pred Marijinim oltarjem. Tu v zavodu nas bo sedaj družila ta lepa vez Marijinih vitezov. In tudi ko bo ta vez na zunaj prenehala, ko se bomo razkropili, kot da bi med nas kdo usekal, se bo ta vez nadaljevala do groba...«

Lado je ostal Mariji vedno zvest. Vez časa življenja v semenišču se je pridno udejstvoval v Marijini družbi. Kot vzoren družbenik je pridno širil Marijino čast; pri vseh akademijah in prireditvah je nastopal z deklamacijami, pevskimi točkami, nastopi z violino. Dne 21. decembra 1931 je bil izvoljen za tajnika Marijine družbe in to važno mesto je obdržal nepretrgano več let. Vodil je literarni odsek, pri katerem so študirali slovensko literaturo in pronicali v kraljestvo poezije. Pozneje je Lado pripravil celo vrsto predavanj o slovenski moderni...

Preč. msgr. Cigoj je bil kar navdušen za svojega »dobrega Ladota, poeta«. Kot izvrsten duhovni oče, špiritual,

je vodil z močno in varno roko tega svojega idealnega otroka po poti izpopolnjevanja proti Sijonski gori duhovniškega poklica. Pa je bila pred njim Ladotova duša kot odprt lilijin cvet, da so mu bili znani vsi njeni utripi in vsa mlada hrepenenja. Ob roki tolikega duhovnega voditelja ter v Marijini žoli je Lado varno stopal svojo mlado pot.

Poleg svetniškega msgr. Cigoja pa so bili v semenišču še drugi blagi predstojniki, ki so Ladotu kazali pot ter mu bili v vseh ozirih najboljši vodniki in svetovalci. Kadar koli je njegova prekipetajoča mladost naletela na težave in ovire, vedno je našel pri njih razumevanje in dobro besedo. V počitniških mesecih v tujini so mu bila njihova pisma edina opora in tolažba.

Poleg predstojnikov je imel Lado tudi krog zvestih prijateljev. Njegovi sošolci so bili kar ponosni nanj. Odkrito so mu priznavali pesniški dar, občudovali pa so njegovo zlato srce ter neskončni idealizem.

Številna gruča mladih dijakov se je navduševala za mladinstvo, po vzoru avstrijskega mladinskega gibanja, katerega duhovni voditelj je bil vzgojitelj in pisatelj Romano Guardini.

Mladinsko gibanje v goriškem semenišču je stremelo po izoblikovanju svojih pripadnikov v močne značaje, osebnosti, ki naj bi neustrašeno živeli po svojih načelih; mladinci naj bi bili najtesneje povezani med seboj po skupnih idejah; med njimi naj bi vladalo bratsko občestvo brez vsake zunanje organizacije ali pravilnika. Mladi idealizem, ki je močno poudarjal dolžnost samoizobrazbe ter rasti v osebnost, je krepko vezal mladince v strumno četo, ki je kaj ugodno vplivala na vse semeniško življenje. Saj so si mladinci postavili, med drugim, za program tudi vestno izvrševanje dolžnosti, discipline, študija, zgladnosti.

Ko je bil Lado pritegnjen v mladinsko gibanje, je po prvem mladinskem sestanku poln navdušenja napisal v dnevniku:

»Nova svetla pot se je odprla pred menoj. V moji duši so zagoreli novi ideali, ki se zlivajo v eno točko: mladinstvo!

Mladin, ta beseda naj vstane živo in globoko pred menoj. Hočem živeti in delati za mladinstvo. S celim srcem hočem posvetiti vse svoje življenje mladini in mladinskemu gibanju. Sem še mlad in neizkušen, a slutim, da je mojemu življenju odmerjena neka skrivna, nepoznana naloga . . . »

V rahli Ladotovi duši so vzbrstela nova čustva, so vzkliči pesniški prvenci. V novembru 1929 je z razbijajočim srcem potrkal na vrata novega podravnatelja dr. Ivota Juvančiča in mu prinesel svoje prve pesmi v oceno. Ta je takoj odkril v njem talent. Pohvalil je njegove lepe misli, a pripomnil, da je ritem še negotov. Lado se je z novim pogumom lotil meroslovja in ves srečen je bil, ko je uvidel, da mu poje pesem vedno bolj ubrano.

Mladinski ideali so mu nudili precej tvarine za pesniško ustvarjanje. Mladinsko gibanje ga je stavilo v neposreden stik z naravnimi lepotami naših planin in gorskih velikanov. Vsake počitnice so mladini prirejali romanje na Sv. Višarje. Razdeljeni v majhne skupine so večinoma peš preromali Kobariško in Bovško, gor in dol grede so se povzpeli na tega ali onega gorskega velikana, na samih Sv. Višarjih pa so ostali po teden dni. Bili so to dnevi molitve, petja in vriskanja sredi božje narave. A bili so tudi dnevi študija. Dopoldne in popoldne so se vršila na »Blaževem razgledu« ali na »Filozofskem hrbtu« predavanja, debate, nastopi. Višarsko taborjenje se je vedno končevalo s kresovanjem. Tam nekje pod Lovcem so na večer pred odhodom zakurili mogočen kres, ob katerem so spregovorili poslovilne besede ter prepevali pozno v noč.

V poletju 1931 je Lado prišel prvič na Višarje in okusil vso lepoto naših planin in gora. Navdušenje za gore ga ni več zapustilo: povzpel se je na Kanin, Mangart, Viš. Njegova pesem in ukanje sta mogočno odjekala od sivih skal in divjih prepadov . . .

Leta 1934 je Lado maturiral in po maturi stopil v bogoslovje. Tu je s svojimi sobraty Slovenci pretrpel marsikaj grenkega.

Dne 7. decembra 1934 je bil Lado skupno s sedemnajstimi sošolci prepuščen k preobleki. Nadškof msgr. Margotti je po ganljivem obredu preobleke spregovoril pretresljive besede: »Prastovoljno ste si izbrali črno duhovniško obleko — obleko smrti, prezira, da, sramote pred svetom. Umrli ste svetu in zaživeli Bogu . . . » Bile so preroške besede, ki so se izvršile v vsej svoji tragiki prav nad Ladotom.

V bogoslovju se je Lado resno oprijel študija klavirja in petja. Pri slovesnih pontifikalnih v stolnici je njegov čisti glas marsikoga presenetil, da so ga zavzeti poslušali.

Pesem v svokih in v besedi ga sedaj ni več zapustila. Še zadnje mesece v Cerknem, ko mu je bila duša vsa zagrenjena in do smrti žalostna, je sedel h klavirju in v mehke zvoke izlil vso svojo boleost in razočaranje nad ljudmi. V tistih dneh je najraje pel svojo lastno pesem »Moj srčni dara, ki mu jo je uglasbil njegov veliki prijatelj prof. Mirko Renar.

Pa še drugo čustvo ga je zajelo z vso močjo v tistih letih in mu bilo v nemalo oviro pri končni odločitvi glede poklica: operno in gledališko čustvo. Njegov duhovni voditelj, kateremu je Lado vse zaupal, je tudi v tej stvari s svojo odločilno besedo nanj vplival. Prikazal mu je lepoto duhovniškega poslanstva in vse dobro, ki ga bo storil kot duhovnik stojemu narodu. Pripomnil je, da bi mu gledališko življenje niti zdaleč ne prineslo tiste notranje uravnovešenosti in zadovoljstva, po katerem hrepeni.

Po hudih bojih, katerim so se pridružile še druge ovire, se je končno odločil.

In zopet je bila božja volja, da je na veliko soboto leta 1937 prejel v semeniški kapeli subdiakonat.

Na predvečer je poln velikega pričakovanja in jasne zavesti teže poklica, kateremu je šel naproti, zapisal v svoj dnevnik:

»Pripravljam se na dan svojega tretjega rojstva. Jutri, na praznik Gospodovega vstajenja, bom doprinesel Bogu svoj največji dar. Žrtvoval mu bom svoje življenje in svojo mladost. — Taka je božja volja. Skoro ne razumem te volje

božje, a grem za njo z neovrgljivim nagnjenjem, pa četudi v klavnico. Nad menoj je Bog . . . »

Po tej odločitvi se je čutil mirnejšega. Ves prevzet od velikega pričakovanja je že plakal nad skrivnostjo božjih hodnikov, sluteč že »svoje celice pokoja».

V novembru 1937 je prosil za prestop iz tržaške v goriško nadškofijo. Tako so mu mnogi svetovali in tudi sam je prišel do prepričanja, da bo na Goriškem mnogo lažje deloval kot pa na Tržaškem, kateremu se je bil nehoti odtujil. Ni naredil tega koraka iz sebičnosti in pohlepa po boljšem mestu, preveč uzvišen je bil Lado nad vsem tem, marveč ker je slutil tudi v tem božji namig. Sprejet je bil v goriško nadškofijo, da so se pozneje nad njim izpolnili božji načrti.

Nad njim se je bočilo pomladno nebo, sedaj jasno, sedaj spet prepreženo z oblaki. Vendar je tudi za oblaki sijalo vedno njegovo sonce. Tako je pisal tik pred novo mašo:

»Sem miren, zadovoljen in srečen že nekaj dni; ta mir sprejemam kot pravo milost božjo. Ob misli na mašniško posvečenje sem ves prevzet, kot začaran od prevelike sreče in veličine . . . »

Pa zopet ga je ravno ta veličina begala, da je ves onemogel ječjal:

»Gospod, jaz nisem vreden, da bi postal tvoj duhovnik, moja podoba je še daleč od tiste podobe, ki bi bila vredna nositi Kristusove znake . . . »

Vdano je potem nadaljeval:

»Gospod, sprejmi žrtev moje mladosti, z vso iskrenostjo svojih mladih dni ti jo doprinašam. Oltar je že pripravljen in ogenj že gori . . . »

Nemalo ga je tudi begala misel, da bo moral že jutri stopiti pred stvarnost človeka. Čutil se je še otroka in zdelo se mu je, da ni še sposoben za tako veliko delo.

Bog pa ga je čudovito podpiral vedno in povsod. Njegova volja je bila, da je 12. junija 1938 pel v reniki cerkvi svojo prvo sveto mašo. Stregla sta mu oba strica duhovnika. Kot težka napoved so padle v novomašniško veselje besede

novomašniškega govornika: »... Duhovnikova pot je pot odpovedi in trpljenja. Današnje cvetje mu zakriva le traje na tej težki poti . . . »

Pomen teh besed sta najbolj razumela novomašnik sam in njegova mama, vsi drugi so jih v splošnem slovesnem razpoloženju prezrli.

Ni še ovelo novomašniško cvetje in že so se prikazali prvi trni. Lado si je zelo želel, da bi dobil mesto kje v hribih, med preprostim ljudstvom, do katerega je čutil veliko nagnjenje. Taka pa ni bila božja volja. Določili so ga za kaplana v cerkvi sv. Ignacija v Gorici. Lado je kmalu premagal razočaranje in se z vso dušo posvetil delu v svoji prvi dušnopastirski službi. Poučeval je tudi na italijanski šoli kot katehet. Otroci so bili do njegovega zadnjega diha njegovi ljubljenci. Ob četrkih je hodil tudi v bolnico spovedovat in sam Bog ve, koliko dobrega je naredil tem najbednejšim Jezusovim bratom. Spet se je vrnil v družino, ki se je po srečni vrnitvi iz tujine nastanila v Gorici. Z vsem navdušenjem se je spet oprijel študija klavirja in petja, ki ga je moral zadnja leta v bogoslovju nekoliko opustiti. Enkrat mesečno je zbiral na svojem domu tudi goriške dijake in jih uvajal v slovensko literaturo, do katere v laški šoli niso prišli.

Dve leti je neumorno deloval med Slovenci v Gorici in se vsem tako priljubil, da so želeli, da bi za vedno ostal med njimi.

Največjo unemo njegovega dela in načrtov je prekinil nov dekret. Št. Vid pri Vipavi je ostal usled konfinacije g. župnika Janka Kovoča brez duhovnika. Kaplan Lado je sprejel imenovanje za župnega namestnika za dobo dveh let župnikove odsotnosti. V oktobru je zapustil ob veliki žalosti domačih in vseh vernikov Gorico in šel na svoje novo mesto v Št. Vid. Odkriti in veseli Vipavci so ga na mah vzljubili. Ni mu bilo težko privaditi se med dobrimi ljudmi. Nad njim se je vzpenjal mogočni Nanos in Ladota je marsikdaj zanesla noga na njegovo pobočje, kjer je samevala cerkvena sv. Hie-

ronima, ali pa prav na vrh, kjer so kraljevali lepi domovi slovenskih kmetov.

Poživil je cerkveno petje in ustanovil otroški zbor, ki so ga vsi z veseljem poslušali. Prevzel je tudi vodstvo Marijine družbe. Dekleta so komaj čakale shoda, s tako privlačnostjo jim je govoril in jim prikazoval vso dekliško dostojanstvo v luči Brezmadežne. Njegove besede so bile marsikateremu dekletu v poznejših težkih časih v oporo, da ni zašla.

Medtem se je vojna vihra približala tudi našim krajem. V velikem tednu leta 1941 se je skozi Št. Vid vila dan za dnevom dolga vrsta beguncev. Lado jim je na stečaj odprl vrata, jim pomagal, tolažil, svetoval. Začelo se je takrat najhujše preganjanje našega ljudstva od strani fašistov. Takrat so prvi mošje in fantje bežali v gozdove. Tudi iz Št. Vida jih je nekaj šlo. Z žalostjo je Lado vse to gledal. Ko so ga izpraševali za mnenje, je odgovorjal:

»Vse se bo končalo, a povem vam: konec bo strašen!«

Ni minilo še leto in že se je moral Lado posloviti od dobrih Vipavcev. Vsem je bilo težko, ko je odhajal. Gospoda župnika so pomilostili in vrnil se je zopet med svoje farane. Ljudje niso vedeli, ali je večja njihova žalost nad odhodom kaplana Ladota ali večje njihovo veselje nad osvoboditvijo njihovega gospoda župnika.

Lado se je vrnil v Gorico. Kmalu je dobil dekret za Cerkno. Z veseljem je šel na novo mesto. Ni slutil, da bo to zadnje. Z njim je šla tudi sestra Marta, sedaj sestra Leda v redu božje Previdnosti, in po večini je bil pri njem tudi oče. Uredil si je prijetno stanovanje, kjer je vsaka reč dihala globok čut za lepoto in umetnost. V kaplanu Petriču je našel najboljšega prijatelja in v dekanu Ivanu Kunšiču dobrotnega očeta.

Vendar se je le s težavo višljal v novo okolje. Ljudje, sami vase zaprti, so ga gledali nezaupno, vsaj njemu se je tako zdelo, ko je komaj prišel izmed prisrčno odkritih Vipavcev. Pogumno je šel v boj in posrečilo se mu je, da si je kmalu osvojil srca najboljših. A žal je še izmed teh mnogo v najtežji uri odpadlo od njega. Ostala so le klena zrna.

ljudje močnih, neuklonljivih značajev, ki se ga še danes z ljubeznijo spominjajo.

Le malo sončnih dni je imel Lado v Cerknem. Že so žareli na obzorju plameni komunistične revolucije in se s strahotno naglico bližali tudi Cerknju, mirni vasici med gorskimi soteskami.

Vsa Primorska je hrepenela po odrešenju. Ko so zagledali njeno varljivo zarjo v znamenju O.F., so kot blazni planili njej naproti.

Usodna tragika primorskega duhovnika v teku druge svetovne vojne je obstajala v tem, da je moral stati z zavezanimi rokami in zapečatenimi usti ob odprtem grobu lastnega naroda.

Fašistična Italija je bila obsodila, pravno in dejansko, slovensko manjšino na Primorskem na narodno smrt. Ta smrtna obsodba, ki se je nepretrgano izvrševala s silnim narodnim zatiranjem, je dosegla svoj višek, ko so nekateri italijanski državni predstavniki že sestavili načrt o totalni deportaciji slovenskega življa v notranjost države, ter zlasti v jasni grožnji o celotnem iztrebljenju slovenskega ljudstva, katero je izrekel v Gorici dne 31. julija 1942 sam državni poglavar Mussolini. A da to ni bila zgolj ustraševalna grožnja, nam priča vas Ustje, katero so do tal požgali samih par dni pozneje alpinski odredi, ki so tudi nečloveško mučili in nato zaklali devet žrtev. S tem tragičnim dogodkom se je uradno začela doba represalij, požigov, plenjenja, deportacij, konfinacij.

Ob takih nevzdržnih razmerah in v takem duševnem razpoloženju je dvignil komunizem, pod varljivo krinko O.F., zastavo narodnega odpora.

Slovenski duhovniki so se znašli v strašnem položaju. Na eni strani so jim državne oblasti z odvzetjem svobode besede, tiska in organizacij preprečevale učinkovito narodno vzgojo ter resno poglobitev v versko-nravnih resnicah, češ da bodo že same s silo bajonetov zatrle vsak pojav komunizma; z druge strani so komunistični aktivisti budno pazili na vsako duhovnikovo besedo in kretnjo ter ga takoj proglasili za narodnega

izdajalca in sovražnika ljudstva, če je le namignil, da je osvobodilno gibanje predstraža rdečega komunizma.

Stanovska dolžnost in resnična narodova sreča sta zahtevali, naj duhovnik govori in svari narod v smislu papeških okrožnic o komunizmu, to pa so mu dejansko zabranjevale toliko fašistične oblasti kolikor komunistični propagandisti: fašistična oblast je z besnimi represalijami naravnost silila ljudi v partizane ter ni dovoljevala duhovnikom, da bi s tiskom in slovenskimi organizacijami zavarovali ljudi pred komunističnim strupom; komunistična propaganda pa je duhovnikom vezala usta s kritično narodnega izdajstva. In slovensko ljudstvo se tudi ni izkazalo. Zapustilo je svoje duhovnike, ki so mu skoro edini ostali zvesti, ni poslušalo njihovega glasu, šlo pa je za krivimi preroki, ki so ga zapeljali v plamene komunistične revolucije.

Z žalostjo je Lado opazal, kako mu komunizem pod krinko osvobodilnega gibanja zastruplja ovčice. Dvignil je svoj glas in svaril. Toda nesrečne italijanske maščevalne akcije, ki so spravljalje ljudi v obup, so zakrivilo, da je ljudstvo zakrknilo srce. Ne samo da ga niso poslušali in da mu niso verovali, temveč so mu zamerili opomine in že številnejši so uhajali v gozdove. Fašistične oblasti pa so jih neusmiljeno preganjale in morale. Na pokopališču pri Sv. Jerneju so često ležala razmesarjena trupla mladih fantov in mož, katerih pa duhovnik niti pokopati ni smel. Le grobar jih je kar sam zmetal brez krste v skupni grob... Na skritem sta nato kaplana Lado in Petrič opravila nad svežimi grobovi pogrebne molitve.

Komunizem je evangelij sovraštva. Po Leninovem nauku mora imeti revolucija notranjega sovražnika med narodom samim, proti kateremu se mora boriti z največjim neusmiljenjem ter ga premagati in tako izpričati svojo nezmagljivo moč. Če pa med narodom samim ni nikogar, ki bi nasprotoval komunistični revoluciji, je treba takšnega sovražnika pač ustvariti. K.P. v slovenski O.F. se je zvesto držala tega Leninovega navodila. Komaj je bila O.F. ustanovljena, je začela silovito nastopati proti »beli gardii«, čes da vrši izdaj-

stvo nad lastnim narodom, da ogroža njegovo svobodo ter da je mnogo nevarnejša kot okupator sam. Ta uničevalni boj proti »beli gardii«, tako so trdili, je najsvetejša in najnujnejša naloga partizanskih edinic.

Komunizem je dosegel, da so se tudi v Cerknem duhovi ločili in da se je začelo medsebojno trenje in celo sovraštvo.

Na novo leto 1943 je Lado zapisal v svoj dnevnik:

»Zaključil sem prvi dan leta s tipičnim razpoloženjem našega časa. Bil sem globoko potrj zaradi razdvojenosti teh dni. Prisluhneš na levo in ti zagotavljajo in prikazujejo eno, poižveduješ na desni in ti pridigujejo povsem drugo. Resnica pa je le ena, kot je le ena morala...«

Komunistična propaganda je medtem žela svoj prvi uspeh: razbila je v dva tabora primorsko ljudstvo, ki je bilo do tedaj prav zaradi fašističnega zatiranja tako složno in edino. Zaradi teže borbe za svoj fizični narodni obstoj je pozabilo celo na ideološko in strankarsko opredeljenost ter se je brez izjeme zgrnilo krog svojih duhovnikov in krog katoliške Cerkve, zadnjega branika slovenstva. Komunistični napor, ki se je posluževal vseh zvijač in laži, da bi razbil to enotnost, je docela uspel: plameni sovraštva so zaplapolali vsepovsod, rdeča revolucija je zadivjala preko razbičane Primorske.

»Ljudje so vse preveč postali zastrupljena gnezda sovraštva,« beleži kaplan Lado v svoj dnevnik. »Drug mimo drugega gredo in si ne privoščijo odkritega pogleda, ne dajo si tople besede. Kot kas ledu jim leži beseda v duši in jo pretvarja v ledenico mesto v vrt ljubezni...«

Nastopila je ura tema, ura satanova. Grozote, ki so bičale ljudstvo, zločini, ki so jih vsak dan gledali, sovraštvo, ki se je divje režalo iz komunističnih letakov in listov in ki se je umetno podžigalo na mitingih, so zamorili v narodu glas vesti in strah pred grehom. Ljudje so bili kot v omotici, njih duše so bile bolne, oči kalne. Bila je ura satanova.

V silni dušni bolesti je spet Lado zaupal svojemu dnevniku:

»Dve grozni misli sta v moji duši: sovraštvo in ljubezen. Vse, kar prejemam, kar čitam, vsak človek, ki ga srečam kjerkoli, vse mi upije ali o eni ali o drugi. Od časa do časa me spreleti groza, groza pred preteklim... sedanjim... bodočim!«

In razjokal se je nad lastnim narodom kot Kristus nad Jeruzalemom:

»Čutim se tako samega, osamljenega v svojem hrepenenju po vesoljni Kristusovi ljubezni. O narod, kako ti bo sijalo sonce, če v tebi ni sonca? Kam bo uprlo svoje žarke, če v tebi ni svetlobe, če v tebi ni jasnega ogledala ljubezni brez mej?«

In kot je »ljubezen Kristusova« silila sv. Pavla, da je postoteril svoje napore za rešenje duš, tako je žarka »Kristusova ljubezen« gnala tega gorečega in idealnega duhovnika, da se je toliko koreniteje posvetil dušnemu pastirstvu, zlasti utrjevanju Marijinega kraljestva med mladino. Tako je vsaj za hipček pozabil na grenkobo in razočaranje. Ob oltarju se je čutil kar prerojenega, nepopisno srečnega in stotero poplačenega za vse trpljenje.

Na svečnico 1943, leto pred svojo drugo aretacijo, je sprejel v Marijino družbo 27 mladih deklet. Zanj je bil to dan najčistejšega veselja. Tako pravi sam:

»Ko sem bil med svojimi verniki v cerkvi in se čutil od njih kot pijanega, se mi je zdelo, da smo izven tega sveta, čeprav smo ga nosili tako ostro občutljivo v sebi. Ko smo peli Marijine hvalnice in sem začutil prvič v tej cerkvi globino ljudskega petja, se mi je zazdelo, da se dvigamo nad prostor in čas in telesnost in kot preizkušeni duhovi v ognju trpljenja nosimo v skrivnostnih vrčih vse, kar nam stiska srce in bega razum in pušča našo voljo neodločeno... Nekje preko mej te zemlje smo igrali čudovito božjo igro, Jezus in Marija sta nam podajala bele roke...«

Prišel je usodni 8. september 1943, ko se je Italija brez-pogojno predala. Italijanska vojska se je razbežala na vse strani in pustila prenapolnjene zaloge v plen najpohlepnejšim. Orožje pa so oddali partizanskim odredom, ki so

s hribov vkorakali v naše vasi. Narodno-osvobodilna vojska je dejansko zasedla vse podeželje ter proglasila priključitev Primorske k novi Jugoslaviji. Za silo je oborožila vse moške in jih vrgla proti Gorici, da bi jo zasedla. Nemci so proti koncu meseca pregazili vso Primorsko z dvema tankovskima divizijama, poklali nešteto partizanov in civilistov, požgali cele vasi ter prijeli na tisoče mož in fantov ter jih odgnali v Nemčijo. Septembrska katastrofa je strašno prizadela vso Primorsko. Nemci pa so se umaknili v mesta in večje trge ter prepustili deželo partizanom, le tu pa tam so vršili krvave čistke. Primorska je tako postala dolina solz in krvi. Ljudstvo je stalo med dvema ognjema. Trpljenje je bilo nepopisno.

Komunistično vodstvo narodno-osvobodilne vojske je pričelo izvajati na osvobojenem ozemlju rdečo revolucijo. Italijanske priseljence so pognali iz vasi ter jim deloma zaplenili imetje. Nato so se s satansko zlobo spravili na brate, Slovence. Teh niso pregnali, pač pa kar likvidirali, češ da so sodelovali z italijanskim okupatorjem. Širok deželo so kupi sveže zemlje po gozdovih pričali o mučeništvu naših ljudi, da niti ne omenjamo kraških jam in gorskih brezen.

Pesniku »Lepe Vides«, v kateri je posebljena slovenska Primorska, je bilo usojeno, da je moral piti s svojim ljudstvom grenki kelih ponižanja in razočaranja. »Udarili so ga brez-obzirno čez obraz in mu pljunili na sredo duše.« tako piše sam v avtobiografskem spisu »Zgodba kaplana Simona«. Pet in dvajset let je skupno z vsemi primorskimi Slovenci sanjal o Jugoslaviji in o združitvi s krvnimi brati. In te sanje so mu bile kot »zlata svetinja sredi duše. In naravnost v to svetinjo so pljunili. Začutil je, kako se je v tistem trenutku strnilo v njegovi duši vse hrepenenje, ki ga je hrepenelo sleherno verno srce slovenskega Primorja dolgih pet in dvajset let. Zaničevano je bilo to srce. Bilo mu je, kot da bi ga razcapanci in najbolj zavržene velikomestne barabe obmetavale s počestno nesnago... Do smrti je bila žalostna misel kaplana Simona, ki je s peliaovim okusom občutil, kako... so se njegovi lastni bratje nad njim spo-

zabili in mu dali za njegovo silno hrepenenje po svobodi sramoto okovov.«

Na predvečer Kristusa Kralja, potem ko je kaplan Lado pripravil vse potrebno za drugo jutro, da bi maševal pri najljubši podružnici pri Sv. Joštu, je pozno ponoči zabrněl zvonček njegovega stanovanja. Lado je komaj legel. Oblekel se je za silo in šel odpirat. Bili so partizani, ki so ga prišli aretirat s pretezo, da bodo tisto noč zaslišali nekatere njegove farane, o katerih bo moral dati informacije. V kaplanu Ladotu se je vse uprlo. Odločno jim je povedal, da gre sicer z njimi, ker to zahtevajo, informacij pa da ne bo dal nobenih.

Odpeljali so ga v veliko vojaško kasarno na koncu vasi. Čez dobro uro so se vrnili na njegovo stanovanje in odpeljali še bolešno sestro in starega očeta, ki je po 8. septembru ostal blokiran v Cerknem. Tisto noč je bilo Cerkno eno samo trepetajoče srce. Kaplan Lado je delil isto grenko usodo z mnogimi najboljšimi svojimi farani, slično kot kaplan Ludvik Sluga, ki je po odhodu kaplana Petriča zasedel njegovo mesto. Drugo jutro zgodaj so Nemci prišli z zrakoplovi nad Cerkno in spustili nekaj bomb prav v bližino kasarn, kjer sta bila zaprta oba kaplana Lado in Ludvik. Vrata so se vsled zračnega pritiska odprla in zbežala sta v hrib, a ne z namenom, da bi ušla partizanom, ki so ju kmalu potem spet prijeli in zaprli. Isto se je zgodilo s sestro in očetom kaplana Ladota in z vsemi neštetiimi, ki so bili z njimi zaprti v hiši vaških straž. Bomba je padla na hišo na nasprotno stran ceste in hiša je začela goreti. Tedaj je eden izmed njih snel vrata in vsi so se poizgubili po hribih. Ladotova sestra in oče pa sta zbežala domov, a tudi ona dva nista mislila utesi. Skrbna Marta je takoj pripravila svežnje plaht in jedil, ki so jih, potem ko so jih ponovno prijeli, delili s svojimi sotrpini-arestanti.

Vse skupaj so najprej peljali v nek senik v Trebenče in od tam so jih v noči Vseh svetih, zvezane kot zločince, odpeljali skozi Cerkno na Jagrščo. Tam so jih zaprli v veliko

kmečko izbo, »... osem oken v sivi dan, osem luči v temno noč...«

Cel teden so kaplana Ladota vsako noč klicali na izpraševanje. Ko se je vračal proti jutru zopet med svoje sotrpine, je bil živčno tako izmučen, da ni mogel niti govoriti več.

Končno so jih na prvo soboto v mesecu novembru izpustili. Mati božja je uslišala molitev zvestih, ki so v Cerknem noč in dan zanje molili, kakor v času sv. Petra. O teh dneh trpljenja je kaplan Lado zapisal v svoj dnevnik:

»Danes je že peti dan, odkar sem prišel iz aretacije in izpred vojaškega sodišča, kamor sem tako nepričakovano treščil. Kako sem prišel med te ljudi in kaj so mi vse očitali in metali na moja ramena, mi zdaj ni toliko mar. V vseh teh rečeh sem in bom ostal otrok... Zanima in ogreva me pa to, kar je ta čudna igra prebudila v moji duši, kar mi je dala kot za močno popotnico za bodoče dni...«

Mnogo bom pozabil iz tistih dni, mnogo je manj vrednega, mnogo pa bom vzel s seboj v življenje. Kako čudovito dober je bil Bog z menoj, da me je v stiski tistih dni tako lepo totažil in me navduševal za večne, nemisljive cilje, da me je čistil kot zlato v ognju tako, da sem zdaj pripravljen kot še nikdar reči slehernemu človeku brat in ga pritisniti na srce...«

Sledili so vedno hujši dnevi. Prganjanje in zasledovanje od vseh strani. Komaj je kaplan Lado stopil iz hiše, že so bili za njim vohuni, največkrat še celo otroci, kar je Ladota še posebno žalostilo, ki so sledili vsakemu njegovemu koraku.

Nemci so od časa do časa prihajali v vas in sejali grozo in smrt povsod. In tudi sedaj, kakor prej pod Lahi, so padle partizane brez krst in nepoznane zagrebali v skupne grobove. Ljudje so v grozi otopeli. Sam pravi:

»Pri Sv. Jerneju še vedno pokopujemo. Vse prehaja v vsakdanjost. Če se sestre in matere jokajo, se jim čudimo... O, groza, da človek ne čuti več groze v duši. To je groza naših dni.«

Bližal se je božič in z njim so še močneje zaživeli v Ladotovi duši spomini na dom in na Gorico. V njem je

vstalo silno hrepenenje, ki se je stopnjevalo že v pravo telesno bolečino. Tako je zapisal tik pred prazniki v svoj dnevnik:

»Iz dneva v dan je v mojem srcu večje hrepenenje po Gorici. Še nikoli nisem po njej tako hrepenel kot zadnje čase. Tako čudno se to hrepenenje v meni suče, da si zdaj želim vsaj še enkrat videti Gorico, simbol naš in podoba naša. Videti jo tako, kot je: preprosto in majhno, brez ambicije, skoro sirotno, ponižano in poteptano, vdano trpečo in prenašajočo težka in nezasluzena bremena... Rad bi še enkrat videl Gorico, polno sonca in toplote, njo, ki mi je dala mladost in pomlad, pesem v besedah in pesem v zvokih, ki me je napotila po beli cesti v bodočnost, ki mi je bila zibelka in ognjišče, ki mi je bila žrtveni pladenj, na katerem sva se srečala z Jezusom in kjer me je On mazilil za večne čase, za ljudstvo moje predvsem, in mi poveril poslanstvo in svetlo, očetovsko oblast nad njim... Rad bi zopet videl Gorico, kjer sem to poslanstvo in oblast kot v opojni zamaknjenosti najprej vršil... O, Gorica, veselje in trpljenje naše, upanje in hrepenenje, svetinja naša, kako te ljubim!

O, Gorica, kdaj te bom videl na tisti svetli romarski poti, po kateri ti je odločeno hoditi po božjih in človeških zakonih!...»

Potem je prišel zadaji božič v njegovem življenju. To so bili že iz otroških let njegovi najljubši prazniki. Postavil je jaslice, čisto po svojem okusu, ki so bile zelo lepe, da jih je bil kaplan Lado vesel kot otrok.

Na praznik sv. Družine je priredil v cerkvi otroško uro. Za to priliko je spisal tiste tri ljubke pesmice, ki govorijo o grlicah in golobčkih, o Jezuščkovi lučki in o veliki bedi naših dni. Prireditev je nadse lepo uspela in kaplan Lado je bil nemalo ponosen na svoje pridne otroke. To je bila zadnja vesela ura njegovega življenja.

Vedno večje sovraštvo se je dvigalo proti njemu. Že za božič so ga na nekem mitingu v bližnji vasi obsodili na smrt, kar so nato še v Cerknem slovesno odobrili na mitingu, ki so ga imeli teden pred njegovo aretacijo in na katerega so

bili povabljeni vsi najuglednejši Cerkljani. Lado ni slutil nič, čeravno je bil že davno na vse pripravljen. Jasno je slutil, da ga na poti njegovega življenja čaka veliko trpljenje in da bo moral mlad umreti. Te njegove slutnje se večkrat kot kratki utrinki zaiskrijo v njegovi pesniški pomladi.

Ko smo iskali posvetilo njegovim »Poslednjim akordom«, smo v zadnjem zvezku njegovih pesniških osnutkov našli na mal listič z datumom 4. 3. 1943. Ko smo ga prebrali, smo v tihi žalosti onemeli. Do vseh globin nas je presunilo spoznanje, da Lado govori o mnogih, ki bodo izmučeni ležali v skupni jami, kakor se je v resnici zgodilo.

Kmalu po njegovi smrti je njegova sestra iskala utehe v njegovih pridigah. Na enem izmed lističev je na nepopisani strani našla besede, ki niso bile v nikaki zvezi s smislom pridige in ki jih je brat Lado v trenutku jasnih prividov stkal v napoved:

»Na tem svetu se ne bova več videla, potrpežljivo prenašajva ločitev, ker ostaneva s Kristusom med seboj združena.«

Kljub vsem tem jasnim slutnjam bližnje smrti je bil kaplan Lado vedno vesel in veder. Nič ga ni poznal drugačnega kot vedno nasmejanega obraza in odkritega pogleda. V globinah duše pa ni bilo vedno tako. Že zgodaj se je srečal s trpljenjem. Njegova mladost je bila, kot sam pravi, svetlo rožnato jutro in velik s kalvarijsko zarjo obžarjen križ. Njegova mehka čuteča duša ni občutila samo svojega lastnega trpljenja, globoko je doumel in občutil tudi trpljenje svojega bližnjega.

Približali so se njegovi zadnji dnevi. Po večini je bil vedno le doma, pa saj razen v cerkev in v župnišče h gospodu dekanu ni smel nikamor več. Imel je večkrat navado, da je zvečer svojim bral kako knjigo. Tako je tudi v teh zadnjih večerih tik pred smrtjo bral očetu, sestri in dobri Malki iz knjige Rožice sv. Franciška. Do tega svetnika je Lado vedno čutil veliko nagnjenje. Kot sv. Francišek bi tudi on rad objel vse ljudi in vse stvarstvo z vse obsegajočo lju-

beznijo. Večkrat si je zaželel, da bi Frančiškov duh zavladal zopet med svetom, zlasti med mladino.

Potem je skupno s svojimi molil rožni venec. Sestra Marta je večkrat potem pripovedovala, s kakšnim poudarkom je molil očenaševu prošnjo: »Zgodi se tvoja volja».

In zopet je bila božja volja, da so ga na Svečnico pozno ponoči ponovno aretirali. Zahtevali so tudi njegovo sestro Marto in niso mu verjeli, ko jim je odgovoril, da je bolna. Ko so se o tem na lastne oči prepričali, so v zameno vzeli njeno najljubšo prijateljico Malko, kandidatino za v samostan, ki je bila vse od njihove prve aretacije pri njej in ji težko bolni stregla s angelsko ljubeznijo in skrbjo.

Tako sta odšla na svojo zadnjo, težko pot kaplan Lado in mlada Malka, oba nedolžna kot otroka, velika in lepa v svoji duhovni veličini, vredna, da postaneta Kristusova mučenca. Nista bila sama... Štirinajst nedolžnih žrtev je drugo noč pokril objem sester smrek. Med žrtvami je bil tudi Ladotov sobrat kaplan Ludovik Sluga.

*

Kaplana Ladota ni več med nami. Ostale pa so njegove pesmi, duša njegove duše, in te naj govore slovenskemu ljudstvu o pesniku-mučencu, ki je sanjal, da bo razlival sluč in lepoto čez zemljo in ljudi, in ki je hotel biti glasnik ljubečega in trpečega srca primorskega človeka zato, »da bi se okrog tega srca«, kot pravi v »Zgodbi kaplana Simona«, zbirali vsi bratje do poslednjega in bi uglasili strune svojih src po utripanju tega srca in vsi bili v trpljenju poveličani in v poveličanju združeni za vselej.»

V Gorici, na Svečnico 1950, ob šesti obletnici njegove smrti.

Pristnejše besede in dragocenejšega daru, kot so te pesmi, ne morem nikomur dati.

RUTARS.NET

rutars.net

GOSLAR

Zakipeli so akordi v mrak
in preivali se iz mola v mol;
in vsakdo ustavil trudni je korak.

Goslar pozabil je na svet;
ne telo, le duša je igrala,
k svoji boli se vrnila spet.

Odigral goslar svoj trpki jaz ...
Divje je zaploskala drhal.
Jaz pa stal sem, kakor bi se bal ...
videl sem v izmučeni obraz.

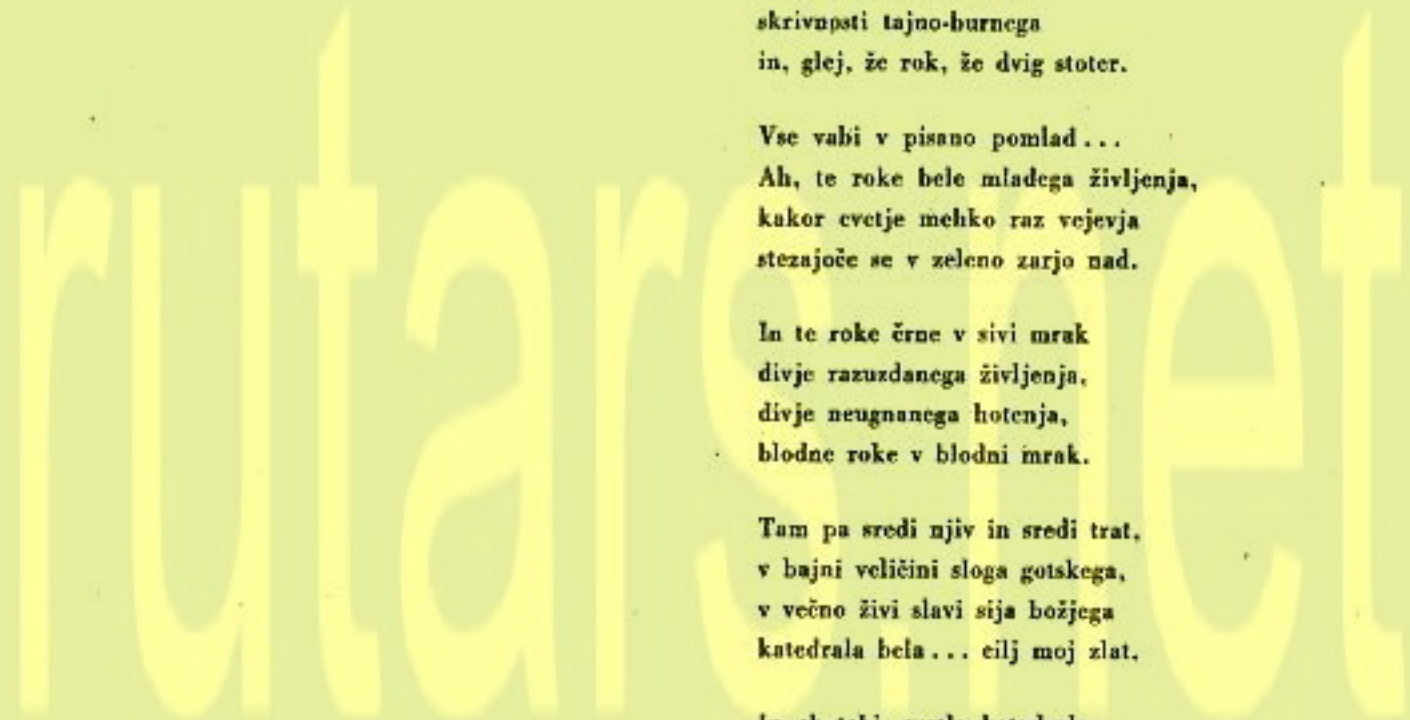
RUTARS.NET

rutars.net

POMLADNI VIHARJI

*Vsaka pomlad je vetrovna in vi-
harna, drugače sploh pomlad ni. V
nemiru brsti in cvete. Veter ji krade
brstje in cvetje in ga ji raztresa v štiri
nebesne strani. Le kleni cvetovi osta-
nejo in se razrasejo v žlahtne sadove.*

ROKE

Komaj sem pogledal skozi dver
življenja nadebudnega,
skrivnosti tajno-burnega
in, glej, že rok, že dvig stoter.

Vse vabi v pisano pomlad...
Ah, te roke bele mladega življenja,
kakor cvetje mehko raz vejevja
stezajoče se v zeleno zarjo nad.

In te roke črne v sivi mrak
divje razuzdanega življenja,
divje neugnanega hotenja,
blodne roke v blodni mrak.

Tam pa sredi njiv in sredi trat,
v bajni veličini sloga gotskega,
v večno živi slavi sija božjega
katedrala bela... cilj moj zlat.

In ob tebi, svetla katedrala,
bodo li uvele roke bele?
In te roke črne bodo li zbledle?
Bo njih moč pred tabo v nič razpala?

BOLNIK

Zunaj sijejo pomladni časi . . .
Dan za dnem že ob rumeni zarji
prisluskujem daljni pesmi kladiv,
ki vihtijo bratje jih klesarji.

O — in v njih obraze je vklesana
silna volja po utelesitvi,
njih roke se v marmornatem delu
gibljejo kot v čudežni molitvi.

Moj obraz pa od bolesti blede;
od trpljenja nem je, ves raztrgan,
moje roke mrtve so, kot da je
v njih življenja gorki tok pretrgan.

Le onkraj postelje moje
plamen v rdeči vazi podrhteva . . .
Neka roka dan za dnem priliva
olja mu, ko bolno dogoreva.

IN ZDAJ SE PRI TEBI JE MRAK

ZARJA se v noč je prelila.
Temna silhueta,
rahlo pripeta
v zapadno nebo,
mi je zakrila
še harmonijo
zvezdičie jasnih,
ki v uricah kasnih
tebi zvenijo.

In zdaj še pri tebi je mrak.
O mati, ti slutiš,
o mati, ti čutiš,
da nisem več tak,
kakor izšel
iz tvojih sem rok . . .
nedolžen otrok,
ves čist in vesel.

SREDI CEST

Pod večer sem hodil med domovi
sladko-bridkih tal;
po poljani vceli so vetrovi
iz poletnih dalj.

V moji duši bolno se razvnela
bleda je bolest . . .
V tihih, plahih glasih je ihtela
sredi trdih cest.

Kot kovina v plavžih zaječala
duša moja je
in v vrtincih gorkih valovala
brez pokoja je.

Jaz pa moram prav iz te kovine
zliti bronast zvon,
da bo pel čez gore in doline,
čez polje in dom.

SLEPEC IN ROZA

V svojih rokah čutim rožo;
čutim jo samo in tipljem njeno rast.
O, da bi z očmi jo videl, da bi znal,
je li v življenje moje li v propast!

Če bi videl, da je divja,
bi zmečkal jo z gnevom že v rokah
in bi vrgel na zemljo jo črno,
poteptal z nogami mladimi jo v prah.

A ko sladček bi njen cvet bil,
zadržete moje vele bi roke,
kot drhti v sladkosti rožni travnik,
ko poletni veter mimo njega gre.

In čez moj obraz trpeči
se razlila jasna bi radost,
ko v opojnosti bi jo poljubljal,
pil do zadnje kaplje njeno bi sladkost.

O GOSPOD, naj izpregledam!
O usmili bridko slepih se oči,
begajočih bolno po teminah!
Daj mi sonca jasnega, luči, luči!

ANGEL ŽIVLJENJA

V krtuzijanskem samostanu Calci pri Pizi

V tihem koru samostana
marmornat je kip.
V bel obraz je uklesana
dolga večnost, bežen hip.

In v profilu gledam z desne
smehljaoč obraz;
s strani leve v črte resne
spremenil se je izraz.

V koru pojejo trapisti
BOGU večni spev,
njih obrazi — vedno isti —
so obraza angela odsev.

.*

Stopil krepko bom v življenje;
kot izklesan kip
gledal bom veselje in trpljenje,
resen in vesel vsak hip.

MEGLENI KROGI

Prišel v pomladen sem večer ubit in izmučen do smrti,
iskal sem zaman grabežljivo miru svoji duši potrti.

Skoz okno veliko in ostro sem gledal nebo razkodrano,
sem gledal oblake, kako so drveli v daljino neznano.

Na dnu moje duše se zbralo je dvomov nebroj in bolesi
tak ljutih, da sam še ne vem, kako jih bom mogel prenesti.

Te moje bolesi — ti krogi megleni — drevijo v daljine,
v širino brezkončne in nepozabne moje dušne globine.

In v sredi teh krogov brezkončnih, v vsemirje tonečih,
medlim v onemogli boleznih vročini in v sanjah drhtečih.

In v blodnjah teh smrtnih še upam uiti poslednjemu krogu,
še grabim, še kličem po zadnji resnici rešivki — po BOGU.

PESEM O BELI HIŠICI

I.

Tam na zemlji mojega očeta,
tam, kraj vinograda sončnega,
tam je groblja kamna sivega,
ki s pelinom grenkim je prežeta.

Hišica tam stala je kdaj bela
in na okencih vse polno rož,
v izbi dobra ženka, dober mož
in pred hišo деца zdrava in vesela.

Pa prišlo je besno iz daljave
in se je zagnalo v hišico
in v zemljo jo črno treščilo
brez ljubezni, brez postave.

In od lepe bele hišice
nam ostalo je le kamenje
in še kot grenak, grenak spomin
je prerasel grobljo vso pelin.

II.

In ta bela hišica
to je moja dušica,
to je duša moja mlada.

In ta kopica otrok
in ta ljubki vrisk in jok,
to so leta moja mlada.

In te lepe rožice,
majhne vse in pisane,
to je milost moja mlada.

In to besno iz daljave,
brez ljubezni in postave,
to je vihra moja mlada.

In ta groblja kamenja
in ta grenka zelišča —
to skrivnost je moja mlada.

PISMO

Tam v daljni tujini ni mraza,
ni belih cest,
ni zlatih zvezd,
ni znanega daleč obraza.

Zvonovi tam dol ne pojo
tako kot pri nas,
ko za polnočni čas
fantje na nje pritrkujejo.

A ob jasliah vam zaživijo
vsi daljni spomini:
in v sivi tujini
zvonovi domači zvonijo.

Zvezde domače hitijo čez svod
in po sivih poteh
nagrmaden je sneg
in po snegu gre v srea GOSPOD.

PESEM POLETNE JUŽNE NOČI

Skozi noč so zaječale
trepetlike.
Kot da grenko bi jokale,
kakor da bi žalovale,
so šuštele vzklike,
venomer drgctajoč
v zvezdnato, srebrno noč.

Tam ob starem vodovodu
dvoje sene si videl slokih?
(Kak lepo na svodu
zvezdice svetijo,
v sunkovitih stokih
trepetlike tu drhtijo.)
Tesno sta objeta šla,
lepa, mlada vsa,
ali s sklonjeno glavo,
kot da strah bi bilo
ju pogledati v nebo,
prikovana na zemljo
s krčevito silo.

In potem sta v temi utonila,
v črni temi sta obraze skrila,
tiha, strašno tiha,
— še v okrožju ni bilo ne diha —
lepa, mlada vsa,
a do smrti žalostna.

In takrat so čiste zvezdice
krčevito vztrepetale,
pihnili bi lahko,
pa bi se razsule vse
kot zlato čez nebo.
Trepetlike so šumljale,
milo jokajoč,
in to jasno, božjo noč
je prerezal rezek vik
sove, pičca smrtnega skovik.

VEČER V TUJINI

Zvečer, ko zarja škrlatna žari
in tiho se zliva v tujino,
mi žarek zasije v sivino
sreza, ki vse močneje drhti.

V akordih goslanja takrat zaživim
in zlivam čez strune življenje,
ljubezen, vso bol, hrepenenje
in vsako skrivnost, ki jo v srcu dobim.

HREPENENJE

Da bele peroti zdaj bi imel,
da širne daljine bi preletel,
da šel bi iz mrzle tujine
v gore nazaj, nazaj na planine!

Da zarje jutranje bi videl vse rdeče,
gore mogočne v nebo koprneče
in ... da te svoje tihe bolesi
v temne prepade mogel bi stresti.

SLOVO

Pozen, tih mrak.
Nekaj medlih luči.
Tu čaka že vlak,
da v daljo zdrči.

Zadnji poljub miru, blagoslova —
in v tvoje srce, mamica moja,
planila že bol ti je nova.

Ujel sem še zadnji pozdrav,
iz njenih se prs trgajoč —
in vlak oddrdral je preko dobrav
v mrzlo jesensko polnoč.

V brezkončno ljubezen
matere, sina
kruto in trpko je segla — tujina.

ADVENT

Včasih se mi zdi, da grem
v sveto mesto Betlehem,
ki žari nekje v daljavi,
v čudo sladki razsvetljavi.

Vse bo kakor že nekdam:
DETECA sladak smehljaj,
Jožef in Marija-Mati
v tajni čudežno bogati.

Zadišal bo mehki mah,
zažarelo v lučicah,
angeli, pastirčki bodo
peli s presladko milobo.

Samo jaz ves tih in nem
bom prišel tja v Betlehem...
Brez darov za božje DETE
pal pred jaslince bom svete.

BERAČ

Berača dala sreča je nemila:
obraz mu v zimi burja je ostrila,
v poletnih dneh mu je rjavcl od sonca,
vselej težila ga boleat brez konca.

V oči se vpile težke so skrivnosti,
ta sto ljudi bi jih bilo zadosti;
a ko roke so vbogajme prosile,
epoto presunljivo so dobile.

Od nekdam malho je beraško nosil
in vse dobil je, kar je prosil.
Samo ljubezni mogel ni dobiti
in le ljubezni mogel ni sprostiti.

PTIČKA

Jaz sem bolan,
sredi štirih sten;
sredi štirih sten sem sam.

Pod mojim oknom
drobna ptička gostoli;
drobna ptička gostoli
in mi dela kratek čas.

O, srce si bom razklal,
vanj bom drobno ptičko dal,
vanj bom drobno ptičko dal,
da mi pela bo vse dni.

ZVEZDICA

Daljna, daljna zvezdica
gleda skozi okno moje spalnice;
daljna, daljna zvezdica
mi odpira trudne že trepalnice.

Daljna zvezdica drhti,
kot da siloma hotela bi živeti;
daljna zvezdica drhti,
kakor da v trenutku morala bi umreti.

Ah, ti božja zvezdica,
kak ljubo si se sklonila nad menoj,
a zaman, o zvezdica,
saj nikdar ne boš ti moja — jaz ne tvoj.

MLADOST

Kadar mladost, hrepeneča v daljinè, zapuša domovje
in se napoti čez sivo skalovje,
je kot takrat:
detece majhno na tihem, na skrivnem ob zarji je vstalo,
šlo je od doma in v svet se podalo sreče iskat.

POMLADNA ROMANCA

Sredi daljnih, kot iz sna prebujajočih se livad,
sredi vitkih smrečic, mehkih brez,
sredi vodometov, sredi stez
je grad.

Tam kraljična klone mlado glavo . . .
Ah, tako žaluje dan pomladi,
ko v večerih tone v rdečkasto daljavo
sončnega zatona —. Iz dneva v dan
se sklanja vedno niže v mrak hladan
svoje smrti rane.

Kakor stigme, v mlado dušo vžgane,
jo bolijo misli, hrepeneče po ljubezni . . .
Vsaka misel je kot meč,
ki zavda ji novo rano.

In krvavečih ran je vedno več
in skoro bo v sijaju rožnatem zahajajočega žarenja
na mizo marmornato trudno glavo naslonila
in se v kip snežno bel izpremenila
brez življenja.

V POLJANO

V poljano tiho bodem šel,
v ta lep jesenski dan
in tam v samoti zaihtel.

In plakal bodem nad očmi
nedolžnimi in svetlimi,
ki mi sijó v mladostne dni.

Da vsaj v samoti in solzah
jih vzljubil bom srčno . . .
Pred njimi me je čudno strah.

In ko zarvonil bo večer,
bom MARIJO prosil za njih sij,
da sijal bi v večni mir.

Morda mi boljše bo potem,
ko bom izplakal svojo bol,
morda ne bom več trudno nem.

SPOZNANJE

Ko bil sem še otrok,
sem stiskal bela jagnjeta si na sree
in božal rad razjarjene bi pse,
ko bil sem še otrok.

Samo zdaj vem,
da bi me psi razjarjeni uklali
in da mogoče še nocoj
hudobneži mi bodo jagnjeta zaklali.

Vse je ostalo kakor prejšnje dni:
lajež psov poslušam pozno v noč
in vsako jutro žene mlad pastir
čredo belih jagnjet mimo koč.

DUŠA POSESTRIMA

Vsako popoldne ležim sredi trav
kot sad pod drevesi ves zrel in ves zdrav.

V lipah nad mano veter šumi,
kodra razposajen mi mlade lasi.

Ptice pod nebom žehčečim lete,
ko se utrudijo, v zraku za hip obvisi.

V travi, v vetru in soncu se duh
moj umirja, ostri se nek čudežen sluh.

Slutim perut plahutanje preko neba,
posestrima duša k meni vesla.

Vsako popoldne ležim sredi trav,
iz dalje mi nosi krepičen pozdrav
duša posestrima.

GORSKA NOČ

Priromala po daljnih, daljnih potih
na gorske steze, na robove,
na skalnate vrhove
je duša kot na angelskih perotih.

Bogata njena misel je kot drag zaklad,
sladka kot spev zvonov velikonočnih,
omamna kakor zarj sij iztočnih
in v sebi nosi večnosti pečat,
o zrno zlato!

Krog nje čez vse tajinstvene planine
in čez gore v mogočnosti pojoče,
iz hipa v hip vse bolj rastoče
v življenje tajno, silno, skalno
luč mavrična se zliva raz višino
od svetlih zvezd,
od belih cest
in pada v slapih žarnih,
v bogastvu pravljic čarnih
v življenje njeno čudežno kristalno.

Pod njo globoko diha noč v močvirnatih dolinah,
kot da pošast zavratna bi prežala na krvavi plen:
izpod trepalnic divje šviga plamen rdečkasto zelen,
iz prs hropenje kakor trušč skladov lomčih se v globinah.

Še hip — in vzpela se bo s prednjimi nogami do robov
gora pojočih in s strupenim sikanjem zeleno rdečkastih hlapov
trakove motne luči vrgla bo med spev žarenja iz višin
in gorski kraj oskrunjen sredi neizraznih bo ostal temin.
A gorska noč žari zamakujena v svoj sij,
v sladkost stvarjenja božjega drhti, drhti . . .
In duša, ki ob sami misli tej je v grozi vztrepetala,
v molitev vročo je sklenila svojo bit
in kot v ekstazi svetcev je obstala,
potapljajoča se v ponočni gorski spev in svit.

V LUČ

In zopet so dnevi megleni,
vsi težki, deževni, svinčeni.
Od streh venomer le kaplja, le kaplja
in košček prav majhen je ostalo neba.

Nad mano se megle podijo
in žalost mi v dušo rosijo;
in duša mi klone v dušičo bolest
in sam sem v tem mraku meglenem brez cest.

A v mraku tem iz hrepenenja
brezkončnega do odrešenja
sem h križu privil krčevito roke
in molil sem k Njemu, povedal mu vse.

In v noči tak temni in gosti,
v to dušo tak polno bridkosti
je spet zasijalo ljubo skoz meglo,
zjasnilo se v šir in v daljavo nebo.

Tam zunaj nič več ne dežuje,
vse v svetu, vse v meni miruje.
In kot da ljubezen dežuje povsod,
mi v duši jeclja: moj GOSPOD, moj GOSPOD!

V RAVNOVESJE

Voda štropota čez jez
in v prijetni zvočnosti glasov šumi;
kakor dobra mati neprestano
nas iz tope zemske omedlevice budi.

V mlinu se vrtijo kamni,
trdna in dobrotna je njih ost.
Njih bobnenje votlo me oslaja,
v sebi čutim izgorevanja sladkost.

Vedno bolj določno čutim ravnovesje svojih sil.
V štropotanje vode se je moja pesem ujela
in bobnenje votlo mlinskih kamnov
je odmev sozvočni mojega dela.

JESENSKA

Jesen. Megleni dnevi so zabrisali
daljave, vse je blizu in domače.
Ko gledamo si v roke žaljave
od dela, nas prešinja zadovoljstvo.

Lepo je misliti jesenske misli
in se ozirati na dni poletja,
ko so zreli nam sadovi zemlje.
Zdaj so v kletih, v shrambah in po kaščah.

JESEN

Tiho je prišla jesen.
V gozdovih je zašumelo,
padalo je listje velo,
vse zasanjalo je sen.

V zemlji že poganjajo kali.
V boli nova rast spočeta
klije, tajno se prepleta,
v dobrodejno sonce hrepeni.

V moji duši težak mrak,
a za mrakom hrepenenje,
ki jasni mi to življenje,
ki mi bega vsak korak.

Pošlji jutro, o Gospod!
Naj umrjem svetni bedi,
da zapojem le o Tebi
in da najdem tvojo pot.

MOJI DNEVI IN MOJE NOČI

Moji dnevi so kakor sonce svetli.
V srebrni posodi jih nosim s seboj
in ko se ustavim za hip na širokem razpotju,
pijem s slastjo njih prežlahтни napoj.

In moje noči vse polne so zvezd;
ne morem zgrešiti poti.
Iz njih se kot rahlo predivo
spet zarja in jutro in dan naredi.

RUTARS.NET

rutars.net

DREVESA

Drevesa so čudovita, nežna bitja, ki nas spremljajo skozi življenje. Ona so naša najčistejša podoba. Kot sestre nam neprestano podajajo roke. Naslanjamo se nanje in nas vzdržijo; božamo jih in se ne odstranijo. Z nami gredo naproti novim časom in novim svetovom.

PESEM DREVESA

In potem zažuborela je pomlad:
in vejevje se je moje vnelo,
v milijon plamenčkov zaživelo,
dobro mi je bilo sredi sončnih trat.

Iz daljin neznanih ptički so prišli,
med vejevje moje se poskrili,
z drobkano ljubeznijo gnezdili
in iz zarje v zarjo mi prepevali.

Vse prevzeto od te pesmi svojih vej
in zaživljeno v te ptičje speve
sem živelo svoje mlade dave,
hrepenelo sem s pomladjo sredi mej.

In prišlo je kakor dvoje črnih rok...
In v jesenskem jutru so se zbrale,
drobne ptičke, se v polet pognale,
zginile v daljavi pod nebesni obok.

In kot da usahnil je življenja sok
v vejah mojih, listi so uveli,
drug za drugim so porumeneli
in popadali po tratih naokrog.

A življenje moje še ne gre v propast!
V koreninah so se že sokovi
prerodili in sedaj se novi
vzpenjajo in novo doživim spet rast.

MLADO DREVO

Blisk se vžgal je v nebo
v dolini sem videl
mlado drevo.

Besno s seboj se je rvalo,
v vetru in dežju v temino
je brstje metalo.

Kakor v svetišču sem svoje telo
upognil v molitvi
za mlado drevo.

Molil sem, da bi prispeli
v sijaju angeli beli
in vzeli,

božji vrtnarji, mlado drevo,
še prej ko bi vihra ga strla,
in presadili v nebo.

RDEČA LUČ ZA KOSTANJJI

Za kostanjem
rdeča luč žari
vse večere,
vse noči.

O, ta kostanj,
kakor moje telo:
iz črne zemlje
rase pod nebo.

In ta rdeča luč
je kot moja kri:
ne ugasne, ne ublaži se,
venomer boli.

O, ugasni za kostanjem,
luči žar;
krotki vetrič bodi
mi krvi vihar.

Ali rdeča luč
vsevdilj žari
za kostanjem
kakor kri...

KOSTANJI

(V jeseni)

I.

Vsako jutro hodim pod kostanje:
od ponočnega dežja so veje črne,
zdaj pa zdaj zaveje vlažen veter vanje
in uvelo listje črez zemljo se zgrne.

Pod kostanji klopice stojijo.
Še sinoči smo poseđali po njih in peli;
danes listi se kostanjevi na njih lepijo,
vsi rumeni so, dišijo po trohnobi zreli.

KOSTANJI

(V zimi)

II.

Goli in skrivenčeni kostanji v zimi
ko izžete roke pod nebo molijo,
zoženo v sivini mrki in nad njimi
vrane krakajoče na zapad letijo.

Nemi dolge ure gledamo v kostanje.
Kadar pa se bodo v belem brstju vneli
kakor ognji pod nočjo na kresovanje,
bomo spet pod njimi mlade pesmi peli.

BOROVCI IN BRATJE

Trideset mladih borovcev
je nekje zasajenih
in vsako leto vseh trideset
je prerojenih.

Spomladi bodice blede zelenijo,
na jesen temnijo,
iz poletnega sonca
zoriijo za zimske dni.

Med borovci so spolzke poti.
Ob urah nemira
so jih naše noge izhodile.

Pod borovci prespimo noči:
vonj omamljivi smolnatih vej,
sveža kislina bodic
se vsesava nam v kri.

Vsako jutro se med borovci sprchajamo...
v svoje trpljenje se vedno bolj moško vdajamo.
(Naše trpljenje kot bor
prebridko diši in rase navzgor.)

Še nekaj noči bomo skupaj prespali,
še nekaj juter se bomo za roke držali,
potem bomo tožni in tihi odšli
izpod borovcev na trde poti.

V naših dušah zvenela bo krepka zavest;
smolnati vonj in kislina bodie
sta povečala našo boleost
in vsa naša pristnost in čast
sta neskaljeni ostali kot borova rast.

BRESKVE

Spomladi v bregovih breskve cvetijo...
njih cveti so majčkene rane...
deževni oblaki nad njimi bitijo.

Poleti breskve narahlo zorijo:
rožnata kožica skriva zaceljene rane;
sončni prameni nad njimi žetijo.

Jeseni, ko breskve v bregih dozoriijo,
v vrč, napolnjene z moštom,
matere naše jih potopijo.

V zimi prihajajo v naše hramove
z vriski in petjem predragi
in dajemo v moštu jim zrele sadove.

Leto za letom se zgodba ponavlja,
venomer suče se star kolobar:
kar danes rodi se, se jutri poslavlja...

PRAVLJICA

Smreka, ko spomladi si nadeni
blede zelenkasti okras,
je to spomin: Marija
božala je žamet Jezuščkovih las

In ko v poletju ti skoz veje
pomladanski veter zašumi,
se zdi, da truma angelov
z odrešeno dušico v nebo hiti.

In ko na jesen ti česar ki porjav
in kot plamenčki so iznad bodic,
spominjajo me ti plameni
na trpljenje vicajočih se dušic.

In ko te sneg pokriva
in huda zima je pri nas,
se zdiš mi kot Boga Očeta brada
ki zrasla mu je že čez pas.

GOZD

Smreke, macesni in bukve so vzpeli se v reber.
Pokojno rasto — mirno usmerili so se iz zemlje v nebo.
Veje na levo in desno v objem gredo.
(Le v slovesnih trenutkih prijemajo bratje in sestre pri nas se tako
za roke.)

Drevje je vse čudovito: to deblo je mlado in nežno,
drugo je krepko — kot lepe postave pastirjev ob ognju večernem,
tretje grenko se skrivilo je v vetru nemirnem,
ono se vdano skoraj bo zemlji v naročje sklonilo.

Ko zašumi iz daljave, se v vetru pripogne ves gozd v isto smer.
Vsako popoldne pogreza se v težko, globoko tišino
in v mesečini ves je zamrežen z rahlo srebrno tkanino.
Gozd venomer je kot bajka, ki mati deci jo baja.

Sladko težak sem vlegel se v travo na rebri nasprotni.
Kakor ponižni učenec prisluhnil sem gozda omamni divjini
in utonil v njegovi tešči, neprebrodjivi globini —
oba sva votlo prepevala veliki pesmi vesoljstva.

RUTARS.NET

rutars.net

BOŽJA IGRA

Naše življenje je božja igra; Bog sam jo je napisal in odkazal slehernemu čisto določeno vlogo; in vsak, kdor jo sprejme, se igra s samim Bogom.

RUTARS.NET

rutars.net

MOLITEV

Mazili me, GOSPOD,
za viteza cest božjih;
razsvetli pot
ob vznožjih
svojih svetih gričev.

Nadeni mi oklep,
meč oster in čelado.
Tako naj v svet grem,
z mlado prepojen močjo.

Zdaj le, vihar besneč,
le s silo v mene buti!
GOSPODOV meč
v minuti
boja branil bo zaklad
mojih mladih nad.

ADVENTNE NOČI

I.

V ADVENTU se vsako noč prebudim
in potem vse do jutra prebdim,
o MARIJI premišljujoč.

V adventu v vseh oknih svetilka gori
in razsvetljuje temne poti,
po katerih Marija hiti.

O, MATI BOŽJA, ko boš šla skozi vas,
ustavi se z Jezušekom tudi pri nas,
vsaj kratek čas.

II.

V ADVENTU so jasne noči,
v adventu Marija hiti
čez gore zasnežene.

Njen plašč je kot modro nebo . . .
o, v njem bi prostora bilo
za vse uboge ljudi.

V njen plašč je vtkana ljubo
jutrna zvezda. Z večno LUČJO
MARIJA gre k nam. .

O OVČKAH IN JEZUŠČKOVI HALJICI

Adventni čas,
ko Betlehem je naša vas
in mi pastirji smo mladi
sredi njenih paš.

Ponoči se ob ognju grejemo,
velike zvezde štejemo . . .
Ko največja se utrne,
se Jezušček na svet povrne.

Tedaj najlepše ovčke bomo izbrali
in ko da v Betlehem bi šli,
bomo z njimi v vas odšli
in Jezuščku jih darovali.

In ovčkam volna zrastle bo,
sveti Jožef jo ostrigel bo,
Mati božja stkala bo
Jezuščku haljico.

O, od nas otrok,
iz naših mrzlih rok
dobil bo toplo haljico
sam Jezušček — sam Bog.

BELI HODNIKI

Beli hodniki
so se sklonili nad mano
kakor objemi usmiljenih rok.
Jaz sem pod njimi kot ptica,
ki ušla je pokolju,
s hudo zasekano rano.

Mestne svetilke mi mečejo sence čez tlak in po zidu.
V njih kot v zrcalu v tem svojem prividu
gledam, kako opotekam se,
kot da sem čudno pijan,
kot da sem v mrzličnih sanjah bolan.
(To mora biti rana globoka hudo,
da je izpila tak močno moje telo.)

In ob teh belih hodnikih celice je drobnih nebroj.
Jaz sam pred njimi kot človek, ki upa in čaka,
ki od sladkosti hodnikov že plaka,
ki iz dalje že sluti celice svoje pokoj.

In v celicah, bratje, so slike,
kot da Angeliko blaženi jih bi naslikal;
in še: tam so rože tak sladko velike,
kot mogle so cvesti le na vrtu Kalvarije,
kjer se ob svitanju nove je zarije
Kristus prikazal Mariji iz Magdale.

VIGILIJA

NOCOJ je vigilija,
oj lepa vigilija;
rožnat večer potaplja se
oj v zvezdnato noč.
oj v zvezdnato noč.

Jutri bo sivo jutro,
oj sivo jutro;
čez skalnato gmajno
sonce sijalo bo za oblaki,
oj za oblaki!

Jutri bom sam s svojim BOGOM,
oj s svojim BOGOM;
v meni bo božja ljubezen
in SINA ČLOVEKOVEGA globoka bridkost,
oj globoka bridkost!

Blazno bom ljubil brinjeve grme,
oj brinjeve grme;
jutrni veter mi polnil nosnice
z močnim njihovim vonjem,
oj brinjevim vonjem!

MOJ SRČNI DAR

S srebrno kanglico v rokah
prišel nocoj bo angel zlat
mojo srčno kri iskat.

In odstrl mi bo levo stran,
s križem jo zaznamoval
in z bodalcem jo razklal.

In ko bo tekla v kanglico
srebrno moja srčna kri,
prelil med njo bom solze tri.

Zaradi rane prvo bom prelil:
o, slutim že, kako hudo
je raniti na smrt telo.

Zaradi smrti drugo bom prelil:
slovo bom vzel za zadnjikrat
od lepih dni, od rož in trat.

A tretje radi rojstva bom prelil:
o, v me bo prišla nova kri...
pojila bo bodoče dni.

PRICAKOVANJE

Nocoj je žalosten večer;
nocoj se izpreminjajo
drevesa, polja, rože in ljudje;
meglice bele jih zagrinjajo.

Nocoj ne grem nikamor več,
le z bitji dragimi trpim,
pri stari sivi bajti sem obstal,
pričakovanja poln na njej slonim.

Ko bodo bitja vsa v temi,
sam Jezus k meni bo prišel;
tam za vasjo po travnati stezi
sam Jezus k meni bo prišel.

Le z njim bom v mračno izbo šel,
nad staro mizo luč prižgal
in kot otrok z velikimi očmi
ljubezni se njegovi bom predal.

Vso noč prečula bova tam,
vso noč mi božal bo roke
in pripovedoval mi o ljudeh,
o rožah in drevesih, vse do dne.

STARA BAJTA

Mojo bajto v gmajni
veter nagnil je v zahod;
črvi glodajo v njen strop in pod.

Ko na večer stopim vanjo,
mi tesno je v njej ostati
in v nočeh mi v njej ni moči spati.

Vse noči vsevdilj
se nekaj plazi čez tramove
in jaz si zmišljam kot otrok strahove..

Ali ko se vrnil
bom umirjen kakor mladi oče
med nagnite stene stare koče,

mi izgine vsa bojazen.
O, tedaj bom vzel na roke
bajtarske razkuštrane otroke,

jih za mizo ujčkal,
mlado pesem pevajoč
vsak večer in vsako noč.

SV. KRIŠTOF

V noči božični je onstran vode
Jezušček klical.

Kot zvonček srebrn
je pel njegov glas čez polje;
in brž sem za glasom hitel.

Ko sem onstran prišel,
sem kot sv. Krištof
na svoja ramena Jezuščka vzel.

In Jezušček ...
prav kakor je v Crngrobu naslikan ...
se je z ročicami za moje lase prijel.

Meni je v duši postalo gorko,
saj sem Jezuščka nosil ...
pa še kako lahko.

Ko sva prišla pa do srede vode,
so se začele šibiti moje noge ...
Jezušček — Bog je postajal težak.

O, ko bi Jezus ne nesel me sam takrat,
bi šel svojo pot morda zadnjikrat.
Pa nesti sem mogel ga in tako
delam še vedno pot za potjo..

NOVI MAŠNIK

(Mirku Fileju - Medana 23. 5. 1937)

Pridi med domače sončne griče,
blagoslovljeni najdražji brat!
Pridi in daruj daritev sveto,
pridi, novi mašnik, borec mlad.

Žito v polju je porumenelo
in GOSPOD te v žetev je poslal;
grozdje je po gričih dozorelo,
zdaj ga boš za novo vino bral.

Lačnim dal boš kruha za življenje,
žejnim vrča dragega napoj;
ko se ves razdal boš v prerobjenje
bratov, mir GOSPODOV bo s teboj.

BOGU pojmo himno vriskajočo,
da bo segla do nebesnih dalj,
ker je sina naše domačije
z večnim znamenjem zaznamoval.

MSGR. IVANU KUNČIČU

Ob sedemdesetletnici

(Cerklno 27. XII. 1942)

Na tem stoletnem pragu hrama božjega,
obdanega od venca živega in rožnega
hvaležnih naših src
za jubilej častiti Te pozdravljamo
in zanj hvaležnih src proslavljamo
dobrotnega Boga.

Ti si naš oče; roka Tvoja nas maziljena
vsadila je na vrt Gospoda Kristusa,
kjer si odgajal nas, vrtnar;
potem smo greli se okrog ognjišča skupnega
in skupna miza je bila za nas pogrjnena;
med nami si sedel, pastir.

Tvoj je današnji dan, a tudi mi ga čutimo
globoko v svojih dušah ga bogato slutimo,
otroci tvoji vsi;
pastir, vrtnar in oče naš, mi vsi Te ljubimo
in vsi Te v svojih dušah neizbrisno nosimo
za ta in za bodoči svet.

O, čuj še naše želje, preiskrene, pregoreče:
i Ti dočakaj blagoslova tiste sreče,
ki čakamo ga vsi:
da vzpne se i čez tvoje dni bogata mavrica,
ki z božjim mirom in ljubeznijo bo pisana
za vsako živo stvar.

A zdaj pristopi, sedemdesetletnik, pred oltar,
da daroval boš na belini prtov spravni dar
za naše duše,
da prosil boš Boga dobrotnega, naj podeli
i nam i Tebi skupni dom nebeški za vse dni
in za vse večne čase.

BOŽJA IGRA

I.

Ko se plavica v žitu je razcvela,
si se vrnila v svojo rodno vas:
a kot spomladi ptic selivk krdela
prišla si le za kratek čas med nas.

Bila si kot Madona na oltarji:
kot mandelj zožene bile oči
so tvoje od skrivnostno lepih zarij,
ki zasijale so ti v mlade dni.

In ko poslavljala si se od vsega,
je bil brez vsake boli tvoj pogled ...
kot da prišla bi z onstranskega brega
pogledat spet naš bridko lepi svet.

Ločili smo se od tebe brez tesnobe ...
globoko kapljala je naša kri.
Bila si preko zemlje, preko dobe,
tam je globina, tam tesnobe ni.

II.

In prišla je nedelja sinja:
in šli smo v borove gozdove,
v hridko opojna polja brinja,
med rož ograde in vetrove.

Roke smo si za igro dali
na sredi sive kraške gmajne,
a sredi igre smo obstali,
zamaknjeni v daljine tajne.

Ves Kras je bil kot mašni pladenj:
peruti prosojnih drgetanje
polagalo je nežno nadenj
let tvojih mladih darovanj.

Kot na žerjavici dehtelo
je brinje; bori so dišali,
kot da stotero rok vihtelo
kadilnice bi v katedrali.

Roke v rokah smo obdržali
za obred med brati in sestrami ...
na sveti zemlji smo se zbrali ...
sam BOG igral je igro z nami.

III.

Na meji sveta vsa opojna stojiš:
krog tebe ni vzduha ljudi, gneče hiš,
krog tebe vsa bitja so znamenja sveta
in s tabo so z onstransko zarjo odeta.

Ob ognjih, prižganih pred zadnjo nočjo,
le bela postava je tvoje telo;
vse érte ostre ljubosumno si skrila,
za večnost pred svetom si jih zatajila.

Vse bliže poslušáš vesoljstva koral;
ko ranil bo prvi pojoči te val,
na rokah Boga boš kot roža omedlela
in v novo brezkončno pomlad zadehtela.

NA KRASU

O, kako si mi daleč, ti,
ki ne vem ti imena;
na dnu tvojih dobrih oči
so velike skrivnosti kot klena semena.

Mogoče bom še iztezal roke,
da bom pil in da dal ti bom piti...

Kraške planjave se v meglenost gube...
Med mano in tabo se vedno bolj tanjšajo niti.

SV. JANEZ KRSTNIK

V puščavi bil je božji mož:
obleka iz velblodjih kož,
okoli ledij pas usnjen.

Kot trombe bil njegov je glas:
»Jaz sem prišel zato med vas,
da izravnam Gospodu pot.«

O Janez, prerok in krstnik,
v nebesih bodi priprošnjik
za nas, klicarje novih dni.

Kot tebi naj buči nam glas
v besedi božji in naš stas
v viharjih moč naj zadobi!

Kot ti zravnali bomo pot:
po nji bo jasno šel Gospod
v naš zmeden čas in med naš rod.

RUTARS.NET

*Vedno bolj samotni romar sem na
cesti sred vasi.*

rutars.net

RUTARS.NET

rutars.net

LEPA VIDA

O, ti edina v vesoljstvu,
ki sem te v zadnjih dneh
postavil na oltar,
o, vedi,
da si žgalni dar
mladosti moje,
o znaj,
da brez tebe
bi bilo moje darovanje zdaj
brez vonjave.

PESEM O LEPI VIDI IZ PRIMORJA

I.

Kje si bila,
ko sem potapljal plug v zemljo
na njivah dednih za vasjo
in je očetna gruda sopla
kot mlado bitje, živa, topla
in v zori hladni
je v ta pomladni moj obred
drobila tica drzni minuet
med brstjem kraju njiv;
ko sem razsipal jaro žito
čez oranico valovito
iz zvrhane sojalnice
in se je v soncu zaiskrilo
in ga srce je moje lilo
kot v pestrem loku mavrice
čez brazde čakajoče
na blagoslov neba
in mojega srca;
da ko bi v dom te vpeljal nevesto
in blažena bi sedala za mizo belo
in bi na naju zrlo čudežno razpelo,
ki ded ga dvignil je na častno mesto,
bi svoje iskrenosti omamni duh
zamesila okusno v kruh
in kot od blagoslova velike noči
mi ga prinašala na pladnju iz davnih dni?

II.

Kje si bila,
ko sem žlahtnino
v nove sode točil
v hramu kamenitem
in na skritem jo odločil
za bajno ženitvino
dvoje mladih src;
ko bi nalila vino
v dragi, pisani vrč
in z njim napila
svatom — bratom,
da bi zaplula mlada kri,
da bi čutili v sebi napojnino
kot žar luči,
ki sije skozi mrak teles,
ki lije preko vseh zaves
v eno samo srebrnino
donebesnih misli;
ko bi vendar prišli
iz svetišča naših sanj
in stoletnih darovanj
in bi z visokega stopnišča
vrgli sveto desetino
kvi iz polnega prgišča
čez svobodno domovino
v vidovdansko zarjo nad
in bi močno opojni
zavrisnili

tež zemljici prisojni
in vtisnili
ji naš pečat?

III.

Kje si bila,
ko se povrnil k materi sem sivi
po poti daljni in varljivi
neutešljivega iskanja
in mi je njena vela roka,
kot da imela pred seboj bi še otroka,
v blagoslovljeni uri
igraje odprla duri
v hram odrešljivega spoznanja;
in ko poklekal sem v tišino
kot pred obredno veličino,
mi je z nasmehom sladkim do nebes
odstrla čar zagrujenih zaves:
in sem ko v sanjah skozi špranje videl,
kako mi vsa sijoča
trepetajoč izročila
pisano stoletno zibel
za dvoje izvoljenih iskanj,
ki bi v zorenju svojih sanj
sred vež v cvetočem gotskem slogu
polagala v zibelkino belino
življenja najopojnejšo prvino,
podarjajočo rodu se in Bogu?

LEPIM VIDAM IZ PRIMORJA V SLOVO

I.

Kje si bila,
ko sem iskal te
preko vseh polja,
žehtečih
v žarkem soncu,
po vseh poteh,
vodečih
na samote tihe,
po vseh logeh,
šumečih
tople vzdihne,
po vseh vrhah,
strmečih
na zemlje koncu?

II.

V kateri loki skriti
si bila,
ko sem te klical
z glasovi bitij,
z glasovi vseh zvezda
čez svod pojočih,
z glasovi zemlje in neba
v vseh barvah se prelivajočih,
z glasovi sončnih dni

prešerno vriskajočih,
z glasovi žametnih noči
bolestno žalujočih,
z glasovi vseh vetrov
grozeče vihrajočih,
z glasovi vseh cvetov
sladko šepetajočih,
z glasovi drobnih tie
ščebetajočih,
z glasovi nežnih klic,
snujočih
o življenju pod zemljo?

III.

Kje si bila,
ko sem mladost v pomlad pomakal
zate
in sredi rož sem čakal
nate,
ko sem cvetove zemlje bral
v poljani,
da bi jih tebi dal,
izbrani,
in kakor z barvami,
cvetočimi čez božje pladnje,
bi z njimi te obsul
in bi s teboj odplul
na bregove zaduje?

TOŽBA PO LEPI VIDI

Še te gledam,
rjavooka,
lepa Vida,
kot na zemlje koncu
v žarkem soncu,
vse vabečo
z zlatim jabolkom
ob licu
kakor s srčco.

V lepo rožo
te presnavljam
in kot v rušo
rožno v dušo
te postavljam
iz livad bleščečih
in mamečih.

Pa si daleč
v tujih rokah,
kjer pomladi ni,
ni luči,
ni rož, ni tie
in moj klic
je nalomljena perot,
ki drsi
črez brezvezdni svod.

TEBE NI

Mlada kri ti ni pustila,
šla si, lepa Vida, v svet,
vrgla te življenja sila
je na pota mladih Bred.

Pote prišel tuji mož je,
k sebi vzel te je domov,
zate dal nam bridkih rož je,
s tabo vzel življenja pol.

Prazen dom je sredi griča,
v njem gosti se sivi mrak,
kot da dragega mrliča
nesli davi bi čez prag.

V polju šelesti pšenica
kot od suhega zlata,
srp pripravlja že žanjica,
tvojega razjeda rja.

O, še dimka se ozira,
ko zaškriplje stara dver,
a pogled ji spet zamira,
ko pa tebe ni nikjer.

Ko v nedeljo gremo k maši,
te iščejo zaman oči,
ni tvoje rute v družbi naši,
v skrinji pisani leži.

TOŽBA PO GOLOBČKU

O golobček,
ki si letal preko vaških streh
in postajal na bleščečih se poteh
v soncu jasnem,
o golobček,
ki si pitat hodil se na naše gumno
in v večeru kasnem
grulil pesem pritajeno nedoumno,
dokler prišla ni siva megla
in ni po tebi skrito segla
roka kruta . . .
o golobček,
tiha zdaj je moja uta,
odkar izgubil našo si svobodo,
odkar veseli tebe bodo
tujci zviti
in v moji skriti
boli ne bo mi moč te pozabiti.

VIDEL SEM TE

Sanjavi otrok sem v zeleni pomladi
in v luči in barvah in zvokih obstal:
iz devete dežele sem čul tvojo pesem,
pa sem jo igraje ujel na piščal.

Potem sem te videl: ovenčano s ptički,
obsuto s cvetovi zemlje in dreves,
čujččo v svetlobi pri jutrnih vratih,
odeto v bogastvo zastrtih zaves.

S cvetočimi vejami si me vabila,
s pritajenim spevom si klicala me,
naj k tebi bi prišel in veje otresel,
da padel bel cvet bi na moje srce.

Pred mano pa plaval je angel nebeški
in srkal me v svojo žarčo je sled,
z roko neizprosno oči mi zaslanjal,
skoz prste njegove sem gledal v tvoj svet.

Nazadnje sem videl, kako si umrla:
med rože pomladne je palo telo;
utihnil tvoj spev je, le ptički so peli
in smrt mi svetila je z večno lučjo.

POSLEDNJI AKORDI

Nikogar li ne bo,
da jokal bo za nami,
ko naše izmučeno telo
ležalo bo v prerani jami?

RUTARS.NET

rutars.net

PRED JASLICAMI

Tiho, tiho,
bratci in sestrice,
v Betlehemu
ne žgolijo tice,
kadar lepo
Detece Device
pod večer zaspi.

Tiho, tiho,
da ne prebudimo
sveto Dete;
k jaslicam stopimo;
lahno, lahno,
da ga ne zbudimo
s hrumom naših dni.

Ali vendar,
bratci, prebudimo
božje Dete,
da mu potožimo
hude čase,
ki jih zdaj živimo
bedni mi ljudje.

Dete, naša
zemlja je goreča,
Dete, naša
srca krvaveča
vsa, oj vsa so,
stiska vedno večja
dušo nam duši.

Dete, Dete,
o poslušaj glase
naše; Dete,
vrni zopet čase
sončne, Dete,
ki sprjelo nase
si sveta gorje.

Dvigni roko
čez sveta valove,
zgradi zopet
zrušene domove,
pošlji vsem nam
zarje boljše, nove
za bodoče dni.

Dete, Dete,
mir z nebes nam rosi,
betlehenski mir
nam v srca trosi;
Dete, Dete,
to te milo prosí
ves človeški rod.

BOŽIČNA ZA NAŠE DNI

Grlice, golobčki mali,
kakor jata vsa preplašena
k jasicam smo pribezali.

Okrog jaslíe kot krog sonca
smo sklenili venček naših src,
srečni, blaženi brez konca.

V svetu tulijo viharji,
v temni vibri begajo ljudje,
hrepene po lepi zarji.

Jaslíce, skrivnosti polne,
posvetíte v noč, v vihar sveta,
luč vrzíte v duše bolne:

da vas bodo vendar našle
in po neutешljivih blodnjah vseh
se na vaših pašah pasle.

Jaslíce, ljubo svetíte
vsem očetom, bratom, sestram vsem;
spet domov jih pripeljíte!

Jaslíce, vsem pomagajte,
vsem ljudem sedaj hudo je mraz,
ve gorak jim prostor dajte!

JEZUSČKOVA LUČKA

Nocoj
prišel je v tihi domek moj
sam Jezusček.

Potem
sva hitro šla tja v Betlehem,
tja k jaslicam.

In tam
mi lučko je prižgal On sam,
On, Jezusček.

»In zdaj,«
mi rekel je, »se z njo igray,
z njo, z lučico.«

In ko
igrala sem se z lučko to,
o, čujte vsi:

v srec
mi svetla lučka padla je,
v srec moje.

Gori
mi zdaj srec, močno gori
za Jezusčka,

gori
mi zdaj srec za vse ljudi,
o čuj, za vse.

Prižgi,
o, Dete, v srecih vseh ljudi,
to svetlo luč;

in daj,
da jim ne ugasne vekomaj,
o Dete, daj!

BREZ TOLAZBE

Pod sveti krov domače hiše sem prišel,
za belo javorovo mizo sem sedel
in miho prosil, ko za vbogajme:

»O dragi, dajte, dajte mi iskren pogled,
o dajte pesem starih, blaženih besed,
o dajte, dajte mi v objem roke!«

»O, naše roke polne skritih so solza,
med kruh zamesile so pelina grenkega,
na njih ugasnil je nekdanji sij.

O, ne zveni nič več besede naše glas,
zamolčana za grlo nas tišči, v obraz
nam vpije, v duši ranjena skeli.

O, le za hip si včasih krademo pogled,
drugače gledamo si skrivoma v hrbet,
ko dvoje mečev naše so oči.«

..*

Potem sem dolgo v stari izbi sam ostal,
predmetom dragim sem kot znancem roke dal
in z njimi sem govoril ko z ljudmi.

OKTOBRSKA NEDELJA

Barvita svetloba jesenske nedelje
drhti v nepremično modrino neba;
pod žalostno goro sem romar samotni
v sijočo barvitost zlil košček neba.

V spokojni belini se hiše bliščijo
kot lepi obrazi odkritih ljudi;
pri slehernih durih bi lahko potrkal
za mizo moževal iz oči v oči.

Vsa zemlja zavita v prozorne koprene
prijetno diši od jesenskih sadov;
na mestu stojim in se urejeno zbiram,
opojen od grude izzorelih sokov.

Cvetovi cvetijo na oknih in gredah
kraj hiš — rodovitnosti zemlje simbol,
kot da bi vas prvokrat gledal, cvetovi,
se divim in čudim vse bolj in vse bolj.

RAD BI DALEČ ŠEL OD TOD:

Rad bi šel na dolgo pot,
rad bi daleč šel od tod,
med ljudmi mi je tesno,
Rafael, daj mi roko.

Kot uganka so ljudje,
v zanke lovijo srce,
njih besede — spev siren,
njih pogledi — objem jeklen.

Daj roko mi, Rafael:
v plašč tesno se bom odel,
tisti prag bom šel iskat,
kjer mi vsak bo večni brat.

PISANA SKRINJA

Čez pisano skrinjo vso noč se že sklanjam;
to skrinjo prinesla je mati na dom,
ko tihi še snivali v njenih smo sanjah.

Potem nas je mati pod srcem nosila,
da bilo kot njeno bi naše srce,
da v nas se prelila bi sveta davnina,

da mogli bi čuvati skrinjo zaveze,
da ne bi skrunile je tuje roke,
da ne bi ukradli iz nje naše besede,

da zrl bi v rožnate zibelke onih,
ki v grozi obreda bi dali jim v dar
to skrinjo predrago stoletnih skrivnosti.

O skrinja, sama sva ostala v tej noči
in mesto čez zibelke novih rodov,
se sklanjam v pokoj zapuščenih domov.

MATI

Srca in rože in skrinje in vrče
slikala mati je s tenko roko,
z mehкими glasi med delom zapela
svojim paglavčkom je pesni ljubo.

Bil je ves dom kakor pisana skrinja,
v nji pesmi čar je zvenel venomer,
srca paglavčkov — te ribice rdeče —
gnal in razvnelal je blažen nemir.

Zrasli paglavčki so v dvajseta leta,
zrasli ob vonju najžlahtnejših rož,
zrasli ob pesni bogate davnine,
zrasli v dekleta in v žilavost mož.

Kot nad vinogradom sladkim prečula
mati nad njimi je sleherno noč,
da bi prestregla vsa znamenja tajna,
ki bi jih tujec dal mimo gredoč.

Pa je prišla topla noč v mesečini,
tujec prišel je in znamenje dal,
deklice v izbah iz sna je prebudil,
deklicam v prsih je vzdih vzdrgetal.

Materi sivi srce je zastalo,
ranjeni krik se ji v grlu razklal,
obraz ledeni v nestvor se ji spačil,
kot da bi tujec vanj kamen zagnal.

O BOG ZNAJ

O Bog, še vedno sem kot neukročena žival,
ki skriva plaha se in divja v temnem lesu,
še vedno v krčih trepetam po vsem telesu,
ko stisne me krepkeje tvojih rok objem svetla.

Pa znaj, ob zatemnitvi še stojim na oglu cest,
z roko žarečo sredi beganja in vrišča
še dajem jasno smer ljudem do zaklonišča
in še jim kažem večna pota tvojih večnih zvezd.

O Bog, postavil si me kraju cest za bel kanton,
izklesal si za kariatido me trpečo
in treščil me med sivo gomazečo gnečo,
da bil bi v strašni igri vsem za smer in za naslon.

Pa znaj, da ko ljudem v obraze gledam, me je mraz,
ko plašno, zanedeno hitijo mimo mene
dekleta, otroci, starčki in možje in žene,
še vedno se mi zdi, da se režijo mi v obraz.

O Bog, v solzah si krčevito mišice krotim
in goltam vozci boli na cestah samotnih;
pa znaj, da ob urah prebujenih in dremotnih
s teboj kot strog menih z oglavnico trpim.

NA POSLEDNJIH MEJAH

O, velika je ta izba:
osem oken v beli dan,
osem luči v svetlo noč,
v oknu zlahten cvet vsejan,
v luči droben ptič pojoč.

O, skrivnostna je ta izba:
svatba, rojstvo in botrinja,
skrb in delo, smrt in pare,
gospodar in gospodinja,
skrinje, kipi, slike stare
že sto let so na pohodu
po črvivem, težkem podu
te skrivnostne stare izbe.

O, velika stara izba:
osem oken v sivi dan,
osem luči v temno noč,
v oknih zlahten cvet ožgan,
v luči črn vran krakajoč.

O, strahotna je zdaj izba;
bledi, mrki arestantje,
starčki in možje in fantje,
deca, žene in dekleta —
od vsepovsodi vzeta gnoča
pisana kakor paleta,
v plašče svojih misli skriti,
zamotani v rezke niti
v brezoblične dni strmimo
in ponoči budni spimo,
v grozni muki čakajoči,
kdaj v temi spet nov strel počí.

ČRNA NOČ

Iz črne noči
voda šumi
mimo domov,
mimo grobov.

Vse molči,
človeka ni,
da dal bi glas
med nas.

O P O M B E

Zbirka »Pesmi zelene pomladi« je pesnik sam pripravil za tisk v letu 1942. Zato so vse pesmi do cikla o »Lepi Vidia in »Poslednjih akordov« tiskane po zamisli in načrtu pesnika samega. V »Poslednjih akordih« pa so zbrane njegove zadnje pesmi, ki jih je spesnil po letu 1942 in ki smo jih našli, deloma še v rokopisu, med njegovimi zadnjimi spisi.

»Pesmi zelene pomladi« so živa slika pesnikovega mladega življenja. V njih odkriva globoka doživetjanja svoje čuteče duše. Prav vsled tega se bodo zdele nekatere pesmi nejasne, nedoumljive. Vendar ni je pesmi iz te zbirke, ki bi je pesnik v svoji bogati notranjosti ne bil doživel in doumel do dna.

Njegova pesem ga spremlja skoro še iz otroških let v fantovsko dobo, polno bojev in viharjev, polno upov in hrepenenj. »Pomladni viharja nam o vsem tem govorijo.

»Vsaka pomlad je viharna, če ne, sploh pomlad ni...« Tudi njegova pomlad je šla skozi ogenj mnogih preizkušenj. Tudi njega je vabila »pisana pomlada«, odkrivala mu svoje čare, ki so se mlademu srcu zdeli tako lepi in vabljivi. A v dalji je še žarel njegov zlati cilj — bela katedrala. »Pomladni viharja razodevajo njegovo borbo za ta zlati cilj. Prezrl je klic sveta in klic srca, ko so se kakor v vsakem zdravem fantovskem srcu prebudile v ajem sanje o ljubezni, da je za hip obstal kakor slepec, ki drži v svojih rokah rožo in ne

te, ali mu je »v življenje ali v propast«. Med viharji in boji je stopal pogumno naprej — v odpoled.

Njegova prva pesem »Goslar« nosi datum iz leta 1930. iz Pize. Isto leto je spisal tudi pesem »Večer v tujini«, »Slova«, »Molitev«. Leto pozneje je spesnil pesem »Angel življenja«, katero mu je navdihnil veličastni kartuzijanski samostan ob vznožju Pizanskih hribov (Certosa di Calci). Moramo omeniti, da je tudi v njem, posebno zadnje čase v Cerknem, zaživela želja, da bi se zaprl v tišino samostanskih celic in tam ob petju korala, daleč od sveta, zaživel življenje najgloblje mistike.

Nadaljna leta 1932 - 33 - 34 so bila zelo bogata v njegovi pesniški pomladi. V to dobo spadajo: »Roke«, »Balnik«, »Sredi cest«, »Slepec in roža«, »Megljeni krogi«, »Pesem o beli hišici«, »Pismo«, »Pesem poletne južne noči«, »Adventa«, »Zvezdica«, »Mladost«, »Pomladna romanca«, »V poljanu«, »Spoznanje«, vse iz venca »Pomladni viharji«.

Najteč izmed teh pesmi je spesnil v Pizi, ko je hrepenenje in bolečina razgibala v njem najboljše ustvarjalne sile. V nadaljna tri leta spadajo vse ostale pesmi iz »Pomladnih viharjev«, »Dreves« in »Božje igre«. Izmed teh so bile »Gozda«, »Breskve« in »Pesem drevesa« objavljene v Mladiki leta 1938., menda pod psevdonimom Vid Skrjanc. Pobudo za cikel »Drevesa« mu je dala predvsem pestra narava okoli Malega in Velikega semenišča v Gorici, kjer je v vseh letnih časih občudoval lepoto in bogastvo dreves vseh oblik in vrst. »Kostanja«, »Borovci in bratje« se še posebno poglobljata v življenje zavodskih let Velikega semenišča.

Vse te pesmi spadajo v dobo pred njegovim mašniškim posvečenjem. Doba od leta 1937. pa vse do leta 1942. je na videz v njegovem pesniškem udejstovanju neplodovita. Vzvišenost duhovništva ga je tako prevzela, da je njej posvetil vse svoje duhovne zmožnosti in vrline. Takrat je vse bogastvo svoje pesniške duše razdal ljudem: v pridigah, v spovednici, v šoli, povsod, kjer koli je bil, je razsiral okoli sebe cvetje svoje bogate pomladi. V njegovi notranjosti pa

so že ustajali novi akordi, vse lepši in bogatejši, spočeti iz globokega spoznanja, iz veličine ljubezni in trpljenja.

»Brez tolažbe«, »Rad bi šel daleč od te« odkrivata dovolj jasno vso njegovo zagrenjenost nad mrzlo ljudi.

Vedno bliže je prihajal »angel zlat s srebrno kanglico v rokah«. . . In ko mu je »odstrl levo stran«, je začela kapljati njegova srčna kri. . . »Tožba po golobčku«, »Pisana skrinja«, »Mati«, to so prvi cveti, ki so vzkli iz globoke bolečine nad izgubo te srčne krvi.

Potem je kot v blodnih sanjah na smrt bolnega stopil v hram »Lepe Videl«. Iz neizmerne hrepenenja in trpke bolečine je vstala pesem, posvečena vsem lepim Vidom iz Primorja, ki so šle za klicem »stokrat bridkih tujih mož. . .« in še iz tople hvaležnosti do tistih, . . . »ki nas v naši žalosti niso zapustile in bodo z nami ostale, ko bomo gradili nove domove. . .« Tem »Lepim Vidam«, ki so ostale na domači zemlji in na katere homo gledali v najsvetejšem našem svetišču s hrepenenjem, veseljem in ponosom, je posvetil »velepesem svojih mladih dni«.

V »Lepo Vido« pa je izlil še drugo tiho bolelost. Bolest nad njegovo ljubljeno Primorsko, ki je neizogibno drvela v objem pohotnemu sovražniku — lastnemu bratu. Vedel je, da ji bodo oskrnili obraz z izdajalskimi poljubi, da ji bodo umorili v duši čut poštenja in na njegovo mesto postavili razbrzdano poulično pesem. Slutil je njen padeč in njeno sramoto, ki bo kot pečat ostal neizbrisen za vse čase na njenem čelu. Njena svetla podoba je vedno bolj bledela, izginila končno v krvavi zarji novih strašnih dni. . . Zaman jo je klical nazaj »z glasovi vseh zvezd čez svod pojočih, z glasovi zarj zemlje in neba, z glasovi sončnih dni in žametnih noči«. Zaman ji je s sladko milobo očital, kako je nanjo mislil vso svojo mladost, kako je hrepenel, »da bi jo obsul z vsemi cvetovi zemlje, njo edino in izbrano, in bi z njo odplul na bregove zadnje. . .«

Ko je dal duška svoji prekipevajoči bolečini v »Lepi Vidi«, je našel za hip blažen pokoj ob betlehemskem Detetu. V božičnih dneh leta 1943., ravno mesec dni pred svojo

smrtjo, je izlil v te otroške pesmice svojo nežnost in ljubezen do vseh ljudi. To so bili »zločini«, zaradi katerih je zaslužil tako strašno smrt. Kajti prav gotovo ne bomo dosti zgrešili, če trdimo, da je bila ravno otroška ura v cerkvi na praznik sv. Družine glavni povod njegovi aretaciji in smrti. Sovražniki so škrtali z zobmi, ko so videli, kako je vsa mladina enoglasno na strani kaplana Ladota in Ludvika. Mladina je bila njihov edini up, kajti vedeli so, da se na hipno navdušenje odraslih ne morejo zanesti. Zato sta jim bila kaplana Lado in Ludvik na poti.

Okoli kaplana Ladota se je začelo vedno bolj temniti. A še vedno je pogumno stal »na oglu cest, še je z žarečo roko sredi beganja in vrišča dajal jasno smer ljudem do zaklonišča...«

Tik pred smrtjo se je njegova misel ponovno ustavila »Na poslednjih mejah«.

»... Na poslednjih mejah smo se zbrali in prav nič nismo gledali več nazaj, le na oni breg smo zrl, kjer naj bi nas sprejel večni Bog in bi tako prišli izpred sodbe ljudi pred njegovo sodbo, katere se nismo toliko bali kot sodbe ljudi. Vedeli smo vsi: to ni več pot, ki v bodoče pelje dni...«

V tej pesmi opisuje svojo težo groze in negotovosti, ki so jo občutili v dnevih Vseh svetih »mrki nemi aretantje...«, med katerimi je bil sam pesnik eden glavnih »zločincev«. Pri tej aretaciji so bili komunisti še toliko pošteni, da so uprizorili vsaj videz procesa, ki je na las sličil poznejšim proslulim procesom. Na vsak način so hoteli iz njega in iz vseh ostalih iztrgati izpoved, da so tvorili ilegalno mrežo, prirejali tajne sestanke, zbirali denar za belo gardo, širili brošuro »V znamenju Osvobodilne fronte ter držali zvezo s Humbertom Rancingerjem, glavnim inženirjem v rudniku bakra na Planini pri Cerknem, ki naj bi s svoje strani imel zvezo z gorejskimi plavogardisti.

Priprta kaplana Lado Piščanc in Ludvik Sluga sta dokazovala zlonamernost tožiteljev, ki so prikazovali shode Marijine družbe, običajni križanski nauk, razne verske obrede

in pobožnosti in celo same vljudnostne obiske kot zarotniške sestanke in tkanje ilegalne mreže.

Medtem je verno cerkljansko ljudstvo, zlasti matere, hudo protestiralo in zahtevalo njih osvoboditev. Po osmih dneh so jih res izpustili. Na smrt pa so obsodili inž. Rancingerja. Kaplan Lado je prosil, da ga je smel spovedati. Inženirjeve zadnje besede tik pred smrtjo so bile: »Povejte ženi, da umiram nedolžen!«

Pesnik je bil spet svoboden. Toda v njem se je nekaj prelomilo. Oltar njegove najčistejše ljubezni do slovenskega ljudstva ter do prihajajoče skupne domovine Jugoslavije je bil oskrunjen. Rogali so se njegovemu iskrenemu domoljubju in se norčevali iz njegovih najsvetejših sanj, ki jih je petindvajset let nosil v duši... Zato ga je obšla težka žalost. Zajela ga je »Črna noč« dušičnega molka in samote, grenkobe in razočaranja. Zdelo se mu je, da je sam in zapuščen na Oljski gori, kjer mora piti grenki kelih ponižanja. Z nogami so poteptali njegove svetle ideale, v prah so jih poteptali, pa še pljunili so nanje. Vse se je zrušilo, vse se je razbilo. In v silni dušni grenkobi se mu je zdaj pa zdaj zazdelo, da je to tegobno tišino prekinila voda, ki je monotono »šumela mimo domov, mimo grobove.

Pesnik — mučenec je tako zorel za svojo najtežjo uro, ko je moral kot brezmadežna žrtev napojiti s svojo srčno krvjo tako ljubljeno primorsko zemljo.

Morda bi kdo želel, da bi na tem mestu spregovorili malo bolj obširno o pesnikovi obsodbi in njegovi smrti. A deloma je do danes še vse to zavito v meglo neprodorne skrivnosti.

Komunikat, ki so ga komunisti izdali neposredno po strašnem zločinu, ko je ljudsko sodišče obsodilo na smrt 15 nedolžnih Cerkljanov dne 3. februarja 1944, govori o izdajstvu in sodelovanju z okupatorjem. Kaplanu Ladotu so baje očitali tudi, da je organiziral nabiralno akcijo za »belo gardo«. V resnici pa je pooblastil le nekatere osebe, da so po vaseh nabirale prispevke za žrtve fašističnih ječ. Ta denar se je v resnici razdelil med one, katerim je bil namenjen,

in to še celo potem, ko so bili po zlomu Italije mnogi že doma. Žalostno je dejstvo, da so ravno ti mladi ljudje, dekleta in fantje, postali najhujši komunisti. Fašistične ječe so bile za to najboljše šole. Nadalje so dolžili kaplana Ladota in Ludvika Slugo, da sta ona dva zakrivila pokolj 47 partizanov, ki so jih Nemci postrelili one dni v partizanski šoli ob napadu na Cerkno, češ da sta nemško posadko obvestila o bivanju partizanske šole v vasi.

Ni tukaj prstor, da bi dokazovali neresničnost in zlobnost teh obtožb. Uverjeni smo, da bo tudi za to prišel čas. Tedaj, ko bodo smele priče govoriti in bo postalo očito, kar je sedaj skrito, se bo nedolžnost pesnika Ladota in z njim vseh ostalih cerkljanskih žrtev zasvetila v vsej žarki svetlobi, dobrim v tolažbo, hudobnim pa v obsadbo.

O Ladotovi nedolžnosti pa so sedaj najbolj zgovorne priče njegove pesmi same. Če kdo dvomi o tem, naj vzame v roke to knjigo, najpristnejšo izpoved njegove otroško čiste duše, in naj presodi...

KAZALO

	Stran
Uvod	7
Goslar	29
Pomladni viharji	31
Roke	33
Bolnik	34
In zdaj še pri tebi je mrak	35
Sredi cest	36
Slepec in roža	37
Angel življenja	38
Megljeni krogi	39
Pesem o beli hišici	40
Pismo	42
Pesem poletne južne noči	43
Večer v tujini	45
Hrepenenje	46
Slovo	47
Advent	48
Berač	49
Ptička	50
Zvezdica	51
Mladost	52
Pomladna romanca	53
V poljano	54
Spoznanje	55
Duša posestrina	56
Gorska noč	57
V luč	59

	Stran
V ravnovesje	60
Jescnska	61
Jesen	62
Moji dnevi in moje noči	63
Drevesa	65
Pesem drevesa	67
Mlado drevo	68
Rdeča luč za kostanji	69
Kostanji	70
Borovci in bratje	71
Breskve	73
Pravljica	74
Gozd	75
Božja igra	77
Molitev	79
Adventne noči	80
O ovčkah in Jezuščkovi haljici	81
Beli hodniki	82
Vigilija	83
Moj srčni dar	84
Pričakovanje	85
Stara bajta	86
Sv. Krištof	87
Novi mašnik	88
Mšgr. Ivanu Kunčiču	89
Božja igra	91
Na Krasu	94
Sv. Janez Krstnik	95

	Stran
Lepa Vida	99
Pesem o Lepi Vidi iz Primorja	100
Lepim Vidam iz Primorja v slovo	103
Tožba po Lepi Vidi	105
Tebe ni	106
Tožba po golobčku	107
Videl sem te	108
Poslednji akordi	109
Pred jasicami	111
Božična za naše dni	113
Jezuščkova lučka	114
Brez tolažbe	116
Oktobrska nedelja	117
Rad bi daleč šel od tod	118
Pisana skrinja	119
Mati	120
O Bog znaj	121
Na poslednjih mejah	122
Črna noč	124
Opombe	125

